БУТУН ДУН'Ё ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ҚИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТ(большевик)ЛАР ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ ҚОМИТЕТИ, ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ, ШАҲАРҚОМИТЕТЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 182 (6009)
11 СЕНТЯБРЬ 1946 йил
ЧОРШАНБА
БАҲОСИ 20 ТИЙИН

Совет кишилари коммунистлар партиясининг раҳбарлиги остида янги бешйиллик планни батамом бажаришгина эмас, ҳатто уни ошириб бажариш учун ҳам керак бўлган куч ва қувватларини асло аямайдилар деб ишонсак бўлади.

И. СТАЛИН.

1946—1950 йиллар мобайнида Ўзбекистон ССР халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш бешйиллик плани тўғрисида

ҚОНУН*)

ТРАНСПОРТ ВА АЛОҚА СОҲАСИДА

1. Автомобиль транспорти зўр бериб ривожлантирилсин, автомобильлардан фойдаланиш ва уларни техника жиҳатидан назорат қилиш яхшилансин, автомобильларнинг бекор туриши ва бекор қатнаши мумкин қадар камайтирилсин.

Темир йўл транспортининг ишини енгиллаштириш мақсадида, яқин жойларга юк ташишда кўпроқ автомобиль транспортидан фойдаланилсин.

ЎзССР Автомобиль Транспорти Министрлигининг автотранспорти блан ташиладиган юкларнинг миқдори 1950 йилда 4,3 миллион тоннага ва юк обороти 86 миллион тонна-километрга етказилсин.

1950 йилгача республиканинг область ва район марказлари ўртасида доимий автобус қатнови йўлга қўйилсин.

Тошкентдаги 1-нчи ва 2-нчи автомобиль ремонт заводлари янгидан ускуналаниб ва кенгайтирилиб, уларнинг қуввати 1948 йилга бориб, 3,800 та автомобиль ва моторни капитал ремонт қилаоладиган ҳолга келтирилсин. Автомобиль хўжалигида автомашиналарни ремонт қилишнинг энг фойдали усули бўлган агрегат усулини кучайтириш учун, автомобильларни ремонт қиладиган 2-нчи завод 1948 йилда ҳар йили 500 та автомашина агрегатлари ишлаб чиқарадиган ҳолга келтирилсин.

Бешйиллик ичида Фарғона ва Урганч шаҳарларида ҳарқайсиси йилига 400 та машинани капитал ремонт қиладиган заводлар қурилсин. Тошкент аккумулятор заводи ва ЎзССР Автомобиль Транспорти Министрлигининг ҳамма областьлардаги автобазалари кенгайтирилсин.

2. Йўл хўжалиги кенгайтирилсин ва яхшилансин. Тошкент блан Қўқон ўртасида узунлиги 221 километрлик тош йўл қурилсин.

Зарафшон ва Сурхондар'ё тош йўллари бошқатдан тузатилсин. Чирчиқ тош йўлига асфальт етқизиш ишлари тамомлансин. Тошкент областида Қолган-Чирчиқ, Самарқанд областида — Оқдар'ё ва Қорадар'ё, Бухоро областида — Зарафшон, Қашқадар'ё областида — Оқсув дар'ёларига кўприк солинсин.

Республика ва маҳаллий аҳамияти бўлган йўллар тузатилсин ва мў'тадил қатнов йўлга қўйилсин, шунингдек колхозларни пахта тайёрлаш пунктлари, пахта заводлари, темир йўл станциялари, пристаньлар ва район марказлари блан боғлайдиган йўллар қурилсин.

3. Ҳаво транспорти кенгайтирилиб, маҳаллий аҳамияти бўлган ҳаво йўллари 3285 километрга етказилсин.

Тошкент шаҳри блан ҳамма область марказлари ўртасида бўлган ҳаво йўллари кенгайтирилсин, шунингдек область марказларини узоқ районлар блан боғлайдиган маҳаллий ҳаво йўллари очилсин ва кучайтирилсин.

Ҳаво транспорти блан ташиладиган юкнинг ҳажми ортдирилиб, 1940 йилдаги 1,4 минг тонна ўрнига, 1950 йилда 40 минг тоннага етказилсин. Тезда бузиладиган эртаги сабзавот ва меваларни СССРнинг марказий районларига ташиш йўлга қўйилсин.

Аэропортлар ускуналансин ва обод қилинсин, аэропланлар бутун йил бўйи, энг муҳим йўлларда эса кечалари ҳам, доим қатнаб турадиган қилинсин.

Қишлоқ хўжалик зараркунандаларига ва безгак пашшаларига қарши курашиш, шунингдек саксавул уруғини сочиш ва шолипояларни ўғитлаш учун ҳамма ерда авиациядан кўпроқ фойдаланилсин.

Ҳарбир область марказида тезда тиббий ёрдам кўрсатадиган авиация ташкил қилинсин.

4. Тошкент блан ҳамма область марказлари ўртасида телефон-телеграф алоқаси яхшилансин. Тошкентдаги автомат-телефон станцияси кенгайтирилиб, яна қўшимча 1500 телефон қурилсин, республиканинг 14 та район марказида шаҳарлардагидай телефон станциялари қурилсин. Қишлоқ советлари, машина-трактор станциялари ва совхозларнинг ҳаммасига телефон ўтказилсин.

Республикадаги радио эшиттириш шохобчалари 1950 йилда 120 мингта етказилсин.

Почта ишлари яхшилансин, почтани етказиб туриш учун авиация ва автомобиль транспортидан кўпроқ фойдаланилсин.

III.

Халқнинг моддий аҳволини яхшилаш ва маданий савиясини кўтариш плани

1. Бешйиллик ичида ишлабчиқаришни кенгайтириш, мол оборотини ривожлантириш, уй-жой қуриш ва меҳнаткашларга маданий-маиший хизмат кўрсатиш учун қилинадиган сарфларни кўпайтириш, ишчи ва хизматчиларнинг ўртача йиллик иш ҳақини ҳамда колхозчиларнинг меҳнат кунига маҳсулот ва пул блан бериладиган ҳақни ошириш ва ҳамма молларнинг нархларини борган сари камайтириб бориш блан халқнинг моддий фаровонлигини урушдан аввалги даражага етказибгина қолмасдан, балки анча оширишга муваффақ бўлинсин.

2. 1950 йилда Ўзбекистон ССРнинг республика ва маҳаллий хўжалигидаги ишчи ва хизматчиларнинг сони 910 минг киши ҳамда ишчи ва хизматчиларнинг иш ҳақи фонди 6188 миллион сўм миқдорида белгилансин.

Ўзбекистон ССРнинг республика ва маҳаллий хўжалигида меҳнат унумини ошириш блан бирга, барча ишчи ва хизматчиларнинг ўртача йиллик иш ҳақи ҳам оширилиб, 1950 йилда 1940-нчи йилдаги даражасидан кўпайтирилсин.

Ишчиларнинг меҳнатига, қилган ишига қараб ўсиб борадиган (прогрессив) ишбай асосида ҳақ тўлаш усули, шунингдек ишлабчиқариш планларини тўла ва ошириб бажаргани учун инженер-техник ходимларни мукофотлаш усули яхшилансин ва иш ҳақида мукофотларнинг аҳамияти тобора ошириб борилсин.

Саноатда техника жиҳатидан мақбул топилган нормалар кўпроқ ишлатилсин ва шу блан бирга, илғор технология ва меҳнатнинг техника жиҳатдан ўсганини назарга олиб иш кўрилсин. Меҳнатга норма белгилаш ишини тажрибали инженер ва техникларнинг бажариши та'минлансин. Ишлабчиқаришда меҳнат шароитини (техника хавфсизлиги, вентиляция, ёритиш, соғлиқни сақлаш шароитларини) янада яхшилаш чоралари кўрилсин.

Колхозчиларга меҳнат куни баробарига маҳсулот ва пул блан тўланадиган даромадлар меҳнат унумини ошириш, пахта ва бошқа қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосилини кўтариш ҳамда чорвачилик маҳсулдорлигини ошириш асосида кўпайтирилсин.

3. Якка-якка ва бригада усулида ҳамда курсларда ўқитиш йўли блан, оммавий касблар учун малакали кадрлар, айниқса маҳаллий миллатлардан шундай кадрлар тайёрлаш иши кучайтирилсин, катта саноат корхоналари қошида фабрика-завод шогирдлиги мактаблари кўпайтирилсин.

Бешйиллик ичида 125 мингта янги малакали ишчиларга техника та'лими берилсин, шу жумладан: якка-якка ва бригада усулида та'лим бериш йўли блан 100 минг киши, курсларда ўқитиш йўли блан 10 минг киши ва фабрика-завод шогирдлиги мактабларида ўқитиш йўли блан 15 минг киши тайёрлансин.

Оммавий касбларда ва бир хилдаги касбларда бўлган 150 минг ишчининг малакаси оширилсин.

Саноат, қурилиш ва транспортни ишчилар блан та'минлаш мақсадида, хўжалик ташкилотларининг колхозлар ва колхозчилар блан бўладиган шартномалари асосида, ишчи кучларни ташкилий равишда олиш тартиби тиклансин.

4. Халқ маорифи соҳасида шаҳар ва қишлоқда етти ёшдан бошлаб умумий мажбурий та'лим жорий қилинсин, болаларни мактабларда ўқитиш ва тарбиялаш ишлари яхшилансин.

1950 йилда Ўзбекистон ССРдаги бошланғич, етти йиллик ва ўрта мактабларнинг сони 4740 тага етказилсин.

Бешйиллик ичида 10800 киши ўқийдиган 24 та шаҳар мактаби қурилсин ва қишлоқлардаги мактаблар кўпайтирилсин.

1950 йилда мактабларда ўқувчиларнинг сони 1085 минг кишига етказилсин.

Ишчи ва деҳқон ёшлари мактабларина мумкин қадар кўпроқ очиб, Ватан уруши вақтида ўқий олмаган ишчи ва деҳқон ёшлари ўқитилсин.

Олий педагогика ўқув юртларига ва педагогика билим юртларига ўқувчилар қабул қилиш анча кучайтирилсин.

Ўқитувчиларнинг сиртқи ўқиши кенгайтирилсин ва мустаҳкамлансин.

Нукус, Самарқанд ва Бухоро шаҳарларида педагогика институтларининг ўқиш бинолари қурилиб тамомлансин.

Мактаблар ва педагогика ўқув юртларининг мактаб—ёзув асбобларига, кўргазмали ўқув асбобларига ва лаборатория ускуналарига бўлган талаблари қондирилсин. Маҳаллий саноат корхоналарида кўргазмали ўқув асбоблари ва лаборатория ускуналари кўпроқ ишлаб чиқарилсин.

Мактаблар ва педагогика ўқув юртлари дарсликлар блан етарли та'минлансин.

ЎзССРда китоб чиқариш кучайтирилсин. Болалар учун нафис адабиёт ва илмий-оммавий китоблар чиқариш анча кўпайтирилсин, нашриёт ва полиграфия базаси мустаҳкамлансин, китоб ва газета-журнал босмахоналари қуриш иши қизитиб юборилсин.

5. Болалар муассасалари соҳасида — болалар боқчалари, болалар уйлари ва болалар яслалари кўпайтирилсин.

1950 йилда министрликларга ва идораларга қарашли болалар боқчаларидаги болаларнинг сони 1940 йилдаги 27660 ўрнига, 60900 га етказилсин, болалар уйларидаги болаларнинг сони 1940 йилдаги 11800 ўрнига, 26000 га, доимий яслалардаги ўринлар сони 1940 йилдаги 43460 тадан, 65000 тага етказилин, мавсумий яслалардаги ўринлар сони 1940 йилдаги 161.870 та ўрнига, 200.000 тагача кўпайтирилсин.

Маориф министрлиги йўли блан 8 та болалар боқчаси ва 3 та болалар уйи қурилиб, ҳозирда ишлаб турган болалар уйлари кенгайтирилсин ва жиҳозлансин. Болалар боқчалари, уйлари ва яслаларида тарбия бериш ҳамда медицина хизмати кўрсатиш ишлари яхши йўлга қўйилиб, улар юқори малакали тарбиячилар ва медицина ходимлари блан та'минлансин.

Етим болалар давлат ҳисобига болалар уйларида тарбиялансин.

6. Ишчи, колхозчи ва зиёлиларнинг ўсиб бораётган маданий талабларини қондириш мақсадида театр ва кинотеатрлар кўпайтирилсин.

Театрлар сони 47 тага етказилсин.

Театрлар, музика ва хореография ансамбльлари ҳамда киностудия ижодчи кадрлар блан та'минлансин.

Тошкент шаҳрида Ўзбек Академик опера ва балет театрининг, Тошкент Совета номидаги театрнинг ва Тошкент шаҳридаги Ҳамза номли Академик драм театр бинолари қурилиб тамомлансин. Андижон шаҳрида область театри қурилсин. Тошкент шаҳрида сан'ат музейи биноси қурилсин. Музейларнинг ишлари яхшиланиб, улар юқори малакали кадрлар ва экспонатлар блан та'минлансин. Ўлкани ўрганиш музейларида, Ватан уруши, этнография ва халқ ижодиёти бўлимларидан иборат доимий бўлимлар очилсин.

Самарқанд, Бухоро, Хива ва бошқа жойлардаги тарихий ёдгорликлар тиклансин ва яхши сақлансин.

Кинолар сони 1940 йилдаги 667 та ўрнига, 1950 йилда 970 тагача етказилсин.

Қишлоқларда доимий кино шохобчалари анча кенгайтирилиб, ҳарбир район маркази ва шаҳар ҳилидаги қишлоқ камида битта доимий кино блан биринчи навбатда та'минлансин.

8 та янги қишки ва ёзги кинотеатрлар қурилсин.

7. Ишчи, колхозчи ҳамда зиёлилар ўртасида маданий оқартиш ишлари зўр бериб ривожлантирилсин.

Шаҳар ва қишлоқларда маданият уйлари, клублар, кутубхоналар ва қизил чойхоналар йўлга қўйилсин ва кўпайтирилсин.

Клубларнинг сони 1940 йилдаги 2.764 та ўрнига, 1950 йилда 3.500 тага ва оммавий кутубхоналарнинг сони 1940 йилдаги 1.748 та ўрнига, 2.700 тага етказилиб, улардаги китобларнинг сонини кўпайтиришга аҳамият берилсин.

Ҳарбир қишлоқ советида қишлоқ клубига ўхшаган маданий қизил чойхона — қироатхона ташкил қилинсин.

Клублар ва маданият уйларининг иши яхшилансин. Маданият уйлари, клублар, қизил чойхона — қироатхоналарга радио ўтказилсин. Тошкент шаҳрида давлат халқ кутубхонаси биноси қурилиб тамомлансин.

8. Халқ соғлиғини сақлаш соҳасида — касалхона, поликлиника, амбулатория, аёллар ва болалар консультациялари, туғруқхона ва сут ошхоналари кўпайтирилсин ҳамда аҳолига медицина ёрдами кўрсатиш ишлари яхшилансин. Касалхоналардаги ўринларнинг сони 1940 йилдаги 18.290 та ўрнига, 1950 йилда 29.600 тага етказилсин.

Дам олиш уйлари ва санаториялар тиклансин ҳамда кенгайтирилсин.

Ялта ва Кисловодскдаги Ўзбекистон ССРнинг санаториялари тиклансин, Чим'ёнда сил касалларни даволайдиган санатория ва Оғаликда тоғ-иқлим санаторияси қурилсин.

Медицина саноати корхоналарида ишлаб чиқарилаётган дори-дармонларнинг миқдори ва хиллари кўпайтирилсин.

Тошкентдаги химия-парфюмерия заводи қайтадан қурилсин ва кенгайтирилсин.

Сил касаллари институти ҳамда эпидемиология ва микробиология институти қурилсин.

ЎзССРда физкультура ва спорт ишлари янада ривожлантирилсин.

Тошкент шаҳрида физкультура институти ва республика миқ'ёсидаги янги стадион қурилсин.

Спорт асбоб-ускуналари кўпроқ ишлаб чиқарилсин.

9. Давлат ва ижтимоий та'минот соҳасида — ҳалок бўлган жангчиларнинг оилалари, Ватан уруши инвалидларининг оилалари, ҳарбий хизматчиларнинг оилалари ва меҳнат инвалидлари оилаларининг моддий-маиший аҳволи янада яхшилансин ва улар ишга жойлаштирилсин.

Ватан уруши инвалидларига касалхоналар, дам олиш уйлари ва санаториялар йўли блан медицина ёрдами кўрсатиш кучайтирилсин.

Инвалидларни ҳунарга ўргатиш ва ишга жойлаштириш — инвалидлар кооперациясининг энг муҳим вазифаси, деб ҳисоблансин.

Инвалидлар учун ишлаб чиқарилаётган протезларнинг сифати яхшилансин.

10. Ўзбекистон ССРнинг шаҳарлари, ишчи посёлкалари ва бошқа аҳоли яшайдиган жойларидаги уй-жой хўжалиги тиклансин, кенгайтирилсин ва яхшилансин.

1946 — 1950 йиллар ичида давлат йўли блан янги уй-жой қурилиш плани 900 минг квадрат метр миқдорида, шу жумладан министрликлар ва идоралар йўли блан 840 минг квадрат метр ва марказлашган тартибда маблағ сарфлаш асосида маҳаллий советлар йўли блан 60 минг квадрат метр миқдорида тасдиқлансин.

Уй-жой шароитини яхшилаш, саноатда доимий ишчи кадрлар вужудга келтириш ва корхоналарда ишчи кучларининг қўнимсизлигини тугатиш мақсадида, хўжалик ташкилотларининг кучи блан бир оила турадиган ва икки оила турадиган алоҳида ҳовлили уйлар қурилиб, бу уйлар узоқ муддатли қарзга ишчилар, инженер-техник ходимлар ва хизматчиларга сотилсин.

Беш йил ичида шаҳар ва ишчи посёлкаларида аҳолининг пули блан ва давлатдан қарз бериш йўли блан 150 минг квадрат мтер турар-жойни тиклаш ва янгидан қуриш кўзда тутилсин.

Иттифоқ, республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган саноат корхоналарида ҳозирги замонга мувофиқ санитария техника ускуналари, иситиш асбоблари, радиаторлар, электр асбоблари, музхоналар ва уй-жойларни жиҳозлаш учун зарур бўладиган бошқа хил буюмлар ишлаб чиқариш кучайтирилсин.

Уй-жойларни капитал ремонт қилиш маҳаллий советлар ва корхоналарнинг энг муҳим вазифаси деб ҳисоблансин.

Беш йил ичида Ўзбекистон шаҳарларидаги маҳаллий советларга қарашли уй-жой биноларини капитал ремонт қилиш учун 106.5 миллион сўм ажратилсин.

Уй-жой биноларининг капитал ремонти учун ажратилган маблағларнинг энг кўпи иморатларнинг асосий қисмларини, чунончи: томларини, деразаларини, иситиш асбобларини, водопровод ва канализациялари ремонт қилиш учун сарфлансин.

Уй-жой қуриш ва уй-жойларни ремонт қилиш ишлари ҳар жиҳатдан яхшилансин.

Маҳаллий советларнинг ремонт-бинокорлик конторалари мустаҳкамланиб, уларга қарашли материал ва ишлабчиқариш базалари кенгайтирилсин.

Уй-жой хўжалигига раҳбарлик қилиш ишлари яхшилансин, уй-жой хўжалиги арзонга тушадиган бўлсин, хўжалик ҳисоби мустаҳкамлансин, эксплоатация чиқимлари камайтирилсин.

Колхозларнинг уй-жой қурилишида пахсадан қилинган уй қуриш усулидан Европа усулидаги хом ва пишиқ ғиштдан уйлар қуриш усулига ўтилсин, бу уйлар томи гумбаз шаклида ва ёнғинга чидаш берадиган қилиб қурилсин.

Колхозларнинг уй-жой қурилишини маҳаллий бинокорлик материаллари блан та'минлаш учун колхозларда ғишт, черепица, оҳак, қамиш, дурадгорлик ва темирчилик материаллари ишлаб чиқариш қизитиб юборилсин.

Маҳаллий Советларнинг меҳмонхоналар фонди кенгайтирилсин, бор меҳмонхоналар тиклансин, капитал ремонт қилинсин ва жиҳозлансин.

Тошкент шаҳрида 250 хоналик катта меҳмонхона, яна вокзалда ҳам меҳмонхона қурилсин.

11. Коммунал хўжалик соҳасида—умум фойдаланадиган электростанциялар, водопровод, канализация, трамвай йўли, ҳаммом ва кирхоналар тиклансин ҳамда кенгайтирилсин.

Шаҳарларни, ишчи посёлкаларини обод қилиш ва тозалаш ишлари яхшилансин. Кўча ва майдонларга тош ётқизилсин, уларни асфальтлаш ва кўкаламзор қилиш ишлари кенгайтирилсин.

Тошкент шаҳрида Ҳукумат уйи қурилсин.

Беш йил ичида 11,3 минг киловатт қувватга эга бўлган 13 та коммунал гидроэлектростанция қурилиб, 1950 йилда республикадаги умум фойдаланадиган электростанцияларнинг умумий қуввати 27,4 минг киловаттга етказилсин. Умум фойдаланадиган электростанциялар томонидан электрнинг бир йилда ишлаб чиқарадиган қуввати 131.9 миллион киловатт соатга етказилсин.

Тошкент шаҳрида трамвай қатнови яхшиланиб ва кенгайтирилиб, 1950 йилда трамвай йўлининг узунлиги 120 километрга етказилсин. Тошкент шаҳрида троллейбуслар қатнови ташкил қилинсин.

Шаҳарларда водопроводлар қурилиб ва кенгайтирилиб, 1950 йилда бир кеча-кундуз бериладиган сувнинг ўртача миқдори 116 минг кубометрга етказилсин. Қибрай водопроводини қуришга киришилсин ва унинг биринчи навбати ишга туширилсин.

Тошкент шаҳридаги канализация тикланиб ва кенгайтирилиб, 1950 йилда канализация йўлларининг узунлиги 20 километрга етказилсин.

Беш йил ичида 45 та янги ҳаммом қурилсин ва умумий кирхоналар кўпайтирилсин.

12. Кўпчилик исте'мол қиладиган молларни тобора кўп ишлаб чиқариш ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотини кўпайтириш асосида, 1950 йилда давлат ва кооператив савдосининг чакана мол обороти (1945 йилда баҳоларнинг камайганлигини назарда тутиб) 6,6 миллиард сўмга етказилсин, юқорида келтирилган нархлар блан солиштириб кўрганда бу рақам 1940 йилги оборотдан 28 процент ортади.

Аҳолига юқори сифатли озиқ-овқат, газмол, кийим-кечак ва пойафзал, гўшт ва балиқ маҳсулотлари, қанд-шакар ҳамда кондитер моллари сотиш кенгайтирилсин.

Аҳолига сим кроватьлар, чинни ва шиша идишлар, радиоприёмниклар, мебель ҳамда маданий ва уй-рўзғор асбоблари сотиш кучайтирилсин.

Ёғоч материаллар, темир, мих, ғишт, дераза ойнаси, атторлик моллари ва бошқа бинокорлик-ремонт материалларини чакана сотиш уюштирилсин.

Савдо шохобчаларининг аҳолини карточка асосида норма блан та'минлаш усулидан кенг совет савдоси усулига ўтиш учун тайёргарлик кўрилиб, улар транспорт ускуна ва малакали кадрлар блан та'минлансин.

Шаҳар ҳамда қишлоқлардаги давлат ва кооператив савдо шохобчалари кўпайтирилиб, 1950 йилда уларнинг сони 1945 йилдаги 10,7 минг ўрнига, 20 мингта етказилсин.

Шаҳарларда махсус магазинлар, қишлоқларда эса, район универмаглари ҳамда қишлоқбоп рўзғор молларини (тақачилик, от-улов асбоблари, кетман, ўроқ, белкурак, арқон, эгар-жабдуқ, ғилдирак мойи ва бошқаларни) сотадиган магазинлар тиклансин ҳамда кенгайтирилсин.

Колхоз савдоси янада ривожлантирилсин, ҳамма шаҳарларда ва аҳоли турадиган катта қишлоқ жойларда колхоз бозорлари обод қилинсин ва кенгайтирилсин.

IV.

Ўзбекистон ССР областьларида халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш плани

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Олий Совети. Ўзбекистоннинг халқ хўжалигини янада ривожлантириш соҳасидаги буюк вазифаларни фақат республиканинг ҳарбир область ва ҳарбир районининг ўзида ташаббускорликка кенг йўл очиб бериш ҳамда бутун моддий ва меҳнат ресурсларини мумкин қадар кўпроқ сафарбар қилиш йўли блангина бажармоқ мумкин, деб ҳисоблайди. Область ва район меҳнаткашлар депутатларининг Советлари ва жойлардаги барча совет ҳамда хўжалик ташкилотлари Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг асосий хўжалик-сиёсий вазифасини, я'ни пахтачиликни ҳартарафлама юксалтириш, республиканинг ишлабчиқариш кучларини энг кўп даражада ривожлантириш, халқнинг моддий аҳволини янада яхшилаш, маданий савиясини кўтариш ва соғлиқни сақлаш ишларини йўлга қўйиш шаҳар ва район марказлари, ишчи посёлкалари ҳамда колхозларни обод қилиш вазифасини бажармоқ учун шаҳар ва қишлоқ меҳнаткашларининг фаолиятини оширишлари лозим.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Ўзбекистоннинг халқ хўжалигини ривожлантириш соҳасидаги умумий вазифаларга мувофиқ, Тошкент шаҳри ва Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикаси ҳамда Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг областьлари учун қуйидаги топшириқларни белгилайди:

ТОШКЕНТ ШАҲРИДА

1. Республиканинг етакчи иқтисодий ва маданий маркази бўлган Тошкент шаҳрининг янада тараққий қилиши та'мин этилсин.

Коммунал ва уй-жой хўжалигини тубдан яхшиламоқ ва кенгайтирмоқ, шаҳарни обод қилмоқ ва уни қайтадан қуриш генерал планини амалга оширмоқ, мактаблар, даволаш муассасалари, маданий ва илмий муассаса ва ташкилотларни ривожлантирмоқ ҳамда давлат ва кооперация саноатини юксалтирмоқ совет ва хўжалик ташкилотларининг асосий вазифаси деб ҳисоблансин.

2. 1946 — 1950 йиллар мобайнида 200 минг квадрат метр ҳажмидаги давлат уй-жой фондини, шу жумладан Тошкент шаҳар Советининг марказлаштирилган тартибда пул сарф қилиб қурилган 9,4 минг квадрат метр уй-жой фондини фойдаланиш учун топшириш плани белгилансин.

Мавжуд уй-жой фондини тиклаш учун ремонт ишлари олиб борилсин, бу уй-жойлар асосий ободонлик жиҳозлари блан та'минлансин.

3. Янгидан ҳукумат уйи солишга киришилсин, марказий меҳмонхона ҳамда вокзал ёнида меҳмонхона солиниб, ишга туширилсин.

4. Трамвай қатнови кенгайтирилсин ва яхшилансин, трамвай излари яна 10 километр узайтирилсин, 1950 йилгача трамвайда ташиладиган йўлчиларнинг сони 170 миллионга етказилсин, 1946 йилдан э'тиборан автобуслар ва 1947 йилдан э'тиборан троллейбуслар юргизила бошлансин.

5. Бўзсув ва Қорасув водопроводлари қайтадан яхшилаб қурилсин ва кенгайтирилсин. Министрликлар ва хўжалик ташкилотларининг кучи блан қудуқлар қазилиб, кўча водопровод шохобчалари яна 13 километр узайтирилсин, Қибрай водопроводини қуришга киришилиб, биринчи навбатдаги қисми ишга солинсин.

Канализациянинг кўча шохобчалари яна 11 километр узайтирилиб, канализация кенгайтирилсин.

Шаҳарни кўкаламзорлаш ишлари кенг йўлга қўйилсин, янги маданият ва истироҳат боғи қурилсин.

6. Давлат халқ кутубхонаси кенгайтирилсин. 1500 томошабин сиғадиган Ўзбек давлат академик опера ва балет театри қурилиши битказилиб, ишга туширилсин. 1700 кишилик иккита қишки кинотеатр ишга туширилсин.

(ДАВОМИ ИККИНЧИ БЕТДА)

*) Боши «Қизил Ўзбекистон»нинг 10 сентябрь сонида босилган.

1946—1950 йиллар мобайнида Ўзбекистон ССР халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш бешйиллик плани тўғрисида

ҚОНУН

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

7. 1950 йилда мактабларнинг сони 120 га, ўқувчиларнинг сони 80 мингга, касалхоналардаги ўринларнинг сони 6500 га етказилсин. 10 синфли икки янги мактаб, пионерлар саройи, Ватан уруши инвалидлари учун институт, сил касалларини даволаш институти, эпидемиология ва микробиология институти, шаҳар касалхонаси, физкультура институти ва республика стадиони қурилсин.

8. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналарда 578,05 миллион сўмлик саноат маҳсулоти; шу жумладан маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси корхоналарида 182,9 миллион сўмлик маҳсулот ишлабчиқарилсин, республика ва маҳаллий хўжаликка марказлаштирилган тартибда 225 миллион сўм сарф қилинсин.

9. Бинокорлик материаллари ишлабчиқариш кўпайтирилиб, 1950 йилда, камида — 105,6 миллион ғишт, шу жумладан: республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналарда 54,6 миллионта ғишт ишлабчиқарилсин. Черепица ишлаб чиқариш ташкил қилинсин ва 1950 йилда чиқариладиган черепицанинг сони 2,5 миллион донага етказилсин.

Маҳаллий шаҳар ва кооперация саноатида пойафзал, газлама ва шойи газлама, уй-жиҳозлари (мебель) ва идиш-товоқлар ҳамда хўжалик-рўзғор буюмлари ишлабчиқариш кенгайтирилсин. Совун, болалар ўйинчоғи ва атторлик молларини кўплаб ишлабчиқариш чоралари кўрилсин.

Бадиий буюмлар ишлабчиқарадиган артельларнинг ишларини яхшилаш, улар ишлаб чиқарадиган маҳсулотларнинг сифатини оширишга алоҳида э'тибор берилсин. Мармар тошидан кенг истеъмол буюмлари ишлабчиқариш ташкил қилинсин. Лак-бўёқ ва туйилган бўёқлар ишлаб чиқариш ишлари тиклансин.

10. Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш ишлари қат'иян яхшилансин. Пойафзал, кийим-бош ва хўжалик буюмларини ремонт қиладиган ишхоналар кўпайтирилиб, ремонт ишларининг сифати яхшилансин ва ремонт ишларининг нархи камайтирилсин.

11. Республика маҳаллий саноатининг янги корхоналарини қуриш ишлари та'мин этилсин. Иккита ремонт-механика заводи, 600 минг дона идиш-товоқ ишлаб чиқарадиган чинни заводи, 600 минг дона шиша идиш ишлаб чиқарадиган шиша заводи, радиоприёмниклар ишловчи завод, кимёъ фабрикаси, мактаблар учун ўқиш ва ўқитиш қуроллари ҳамда спорт асбоблари тайёрлайдиган фабрика қурилсин.

12. Янги кондитер фабрикаси, механикалаштирилган сут комбинати ва муз тайёрлайдиган завод қурилсин, гўшт комбинати ва музхона қайтадан қурилсин ва кенгайтирилсин.

13. Давлат саноатининг йирик корхоналари бўлган машинасозлик заводлари, Тошкент тўқимачилик комбинатининг учинчи навбатдаги тараш-йигириш фабрикаси, автомобиль қисмлари йиғадиган завод, паровоз-ремонт заводи ва вокзални, лак-бўёқ заводи қуриш ва қайтадан қуришга, радио эшиттириш ва электр алоқаси ишларини янада ривожлантиришга алоҳида э'тибор берилсин.

ҚОРАҚАЛПОҒИСТОН АВТОНОМ СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАСИДА

14. Қорақалпоғистон Автоном Совет Социалистик Республикасининг асосий вазифаси — пахтачиликни зўр бериб ривожлантириш, ерни мелиорация жиҳатдан тартибга солиш, фойдаланилмаётган ва ташлаб қўйилган ерларни ишга солиш, чорвачилик, балиқчилик, балиқ саноати, боғдорчилик, сабзавотчилик ва уруғлик беда етиштиришни юксалтириш, маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперациясида кенг истеъмол моллари ишлабчиқаришни анча кўпайтириш, бинокорлик материаллари тайёрлашни кенгайтириш ва шунингдек республиканинг ишлабчиқариш кучларини янада ривожлантирмоқ учун табиий бойликларни ўрганиш ишларини кенг йўлга қўйишдан иборат деб ҳисоблансин.

15. 1950 йилда колхозларнинг суғорма ерларидаги экин майдони 178,9 минг гектарга, шу жумладан: пахта майдони 84,0 минг гектарга, беда майдони 66 минг гектарга етказилсин.

Пахта ҳосили оширилиб, ҳар гектар ердан олинадиган пахтанинг миқдори 20 центнерга етказилсин.

16. Ташлаб қўйилган ва фойдаланилмасдан қолган 42 минг гектар суғорма ердан қишлоқ хўжалиги учун фойдаланилсин. Ирригация қурилишлари йўли блан 17,6 минг гектар суғорма ер қишлоқ хўжалигида фойдаланилсин.

Ленин номли каналдан сув ичадиган ерлар кўпайтирилсин, Пахта-Арна канали тармоғи қайтадан қурилсин. Чимбой суғориш тармоғини қайтадан қуришга киришилсин. Зовур ва обпартов тармоқлари қурилсин ва мавжуд ирригация тармоқлари қайтадан қурилсин ва ускуналансин.

17. 1950 йилнинг охиригача колхозларда отлар 53,6 минг бошга, қорамол 85,5 минг бошга, қоракўл қўйлари 140,4 минг бошга, бошқа наслдаги қўйлар 68,5 минг бошга етказилсин.

Уст-Юртдаги яйловларни текшириш ишлари тамом қилиниб, уларни хўжаликда фойдаланишга киришилсин.

18. Беш йил мобайнида 652 гектар ерга янги боғ, 500 гектар ерга ток ва 50 гектар ерга резавор мева кўчатлари, 755 гектар ерга тут кўчати ва 960 гектар ерга бошқа хил дарахтлар ўтқазилсин, 2,6 миллион туп каллак тут кўчати ўтқазилсин, шунингдек колхозлардаги майда ариқлар бўйига 1,5 миллион туп ҳархил дарахт ўтқазилсин. Қумзорларда ва ўрмон хўжаликларида 10250 гектар ерга ҳархил дарахтларнинг уруғи экилсин ва кўчат ўтқазилсин.

19. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналарда саноат маҳсулотлари чиқариш 135,74 миллион сўмлик маҳсулот, шу жумладан: маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси корхоналарида 18,3 миллион сўмлик маҳсулот ишлабчиқарилсин. Республика ва маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда 125 миллион сўм маблағ сарф қилинсин.

20. 1950 йилда тола чиқариш 55 минг тоннага етказилсин. Шоҳбозда пахта тозалайдиган завод қурилсин ва умуман пахта тозалаш саноатининг ишлабчиқариш қуввати икки батарея джин ўрнатиб кучайтирилсин. Хўжайли пахта заводидан Хўжайли пристанигача тор изли темир йўл қурилсин.

Нукусда 5000 урчуқли ип йигириш ва тўқиш фабрикаси қурилиб ишга солинсин.

Иккита ёғ заводи қурилиб ишга солинсин.

Нукус шаҳрида ҳар кеча-кундузда 15 тонна нон пиширадиган битта машиналаштирилган нон заводи ва битта пиво заводи қурилсин.

Мўйноқ балиқ-гўшт консерва комбинати қўшимча ускуналансин, еттита балиқ заводи янгидан жиҳозлансин. Балиқчи колхозлар 1940 йилдагига қараганда икки марта кўпроқ балиқ тайёрлаб чиқарсинлар.

1950 йилда 10,3 миллионта ғишт қуйилсин ва Оқтовда оҳак-цемент заводи қуриб ишга солинсин.

21. Маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперациясида кенг истеъмол моллари ишлабчиқариш кенгайтирилсин ва яхшилансин. Район саноат комбинатлари ва ҳунармандчилик артелларининг кўн ва пойафзал ишлаб чиқарадиган ишхоналари қўшимча ускуналансин, кулолчилик моллари тайёрлаш, балиқ овлаш ва балиқни ишлаш, туз чиқариш кучайтирилсин.

Ғишт ва бошқа маҳаллий бинокорлик материаллари (ганч, оҳак, алебастр) ишлабчиқариш қизитиб юборилсин.

22. Автомобиль, ҳаво ва сув транспортини ривожлантиришга алоҳида э'тибор берилсин. Республика ҳамда маҳаллий аҳамиятга эга бўлган йўл ва кўприклар яхшилансин. Маҳаллий елканли ва моторли қайиқлар капитал ремонтдан чиқарилсин.

23. Республикада министрликлар ва ҳукумат идоралари томонидан бошланган уй-жой қурилишлари қизитиб юборилсин, шунингдек, марказлаштирилган тартибда чиқариладиган пул ҳисобидан маҳаллий советларга қарашли 6,4 минг квадрат метр уй-жой қурилсин. Нукус водопроводи бир кеча-кундузда 1000 кубометр сув берадиган қилиб кенгайтирилсин.

1950 йилда мактабларнинг сони 500 тага, ўқувчилар сони 53,5 минг кишига, касалхоналардаги ўринларнинг сони 2230 га етказилсин. Нукусда ва Хўжайлида ҳарбирига 400 тадан ўқувчи сиғадиган 2 та 10 синфли мактаб солиниб ишга туширилсин. Нукус шаҳридаги педагогика институтининг ўқиш биноси қуриб тамомлансин. Нукусда шаҳар касалхонаси ва спорт зали қурилсин.

ТОШКЕНТ ОБЛАСТИДА

24. Тошкент областининг асосий вазифаси — пахтачилик, сабзавотчилик, ипакчилик, шоликорликни ривожлантириш, озиқ-овқат, металлургия, кимёъ саноати, машинасозлик саноатини ва бинокорлик материаллари ишлабчиқариш корхоналарини ривожлантириш, шунингдек саноат ва транспорт талабларини ҳамда Тошкент шаҳри ва областининг маданий-маиший эҳтиёжларини та'мин қиладиган кучли ёқилғи ва энергетика базаларини ривожлантиришдан иборат бўлмоғи керак.

25. Колхозлардаги экин майдони 1950 йилда 456 минг гектарга, шу жумладан: пахта майдони 117 минг гектарга, қанд лавлаги майдони 6 минг гектарга етказилсин. Совхозлардаги пахта майдони кенгайтирилиб, 19,3 минг гектарга кўпайтирилсин.

Ҳарбир гектар ердан олинадиган пахта ҳосили 23,3 центнерга етказилсин. Каноп, қанд лавлаги ва дон экинларининг ҳосили оширилсин. Шолининг сер ҳосилли янги нав'лари экилсин.

26. Ташлаб қўйилган ва фойдаланилмасдан ётган 62 минг гектар суғорма ер қишлоқ хўжалигида фойдаланилсин. Ирригация қурилишини йўлга қўйиб 49,5 минг гектар суғориладиган янги ер қишлоқ хўжалигида фойдаланилсин.

Мирзачўлда (Киров ирригация тармоғида) ирригация ва мелиорация ишлари тамомлансин. Оҳангарон сувининг Туябўғиз мавзуида сув ҳовузи қурилиб тамомлансин.

Шимолий Тошкент каналининг биринчи навбатдаги ирригация ишлари 1947 йилда тамом қилинсин. Мавжуд ариқларни қайтадан тузатиш, ускуналаш ва тиклаш ишлари олиб борилсин, янги обпартов ва зовурлар қурилсин, эскилари тиклансин.

27. Тошкент шаҳри ва Тошкент областидаги саноат марказлари атрофида сабзавот ва картошка экиладиган катта махсус экинзорлар ташкил қилинсин.

28. Беш йил мобайнида янги боғ қилиш учун 2335 гектар ерга кўчат, 2400 гектар ерга ток, 400 гектар ерга резавор мева кўчати, 885 гектар ерга тут кўчати ва 2300 гектар ерга бошқа хил дарахтлар ўтқазилсин.

Каллак тут кўчатидан 5 миллион туп ўтқазилсин. Колхозлардаги майда ариқ бўйларига 3,9 миллион туп ҳархил дарахт ўтқазилсин. Ўрмон хўжаликларида 1775 гектар ерга ҳархил дарахтларнинг уруғи экилсин ва кўчати ўтқазилсин.

29. 1950 йилда 16,5 минг қути қурт уруғи тарқатилиб, ҳарбир қутидан олинадиган пилла ҳосили 54 килограммга етказилсин.

30. 1950 йилнинг охирида колхозлардаги отлар 86,6 минг бошга, қорамол 78,4 минг бошга, қўйлар 486 минг бошга етказилсин.

31. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналарда 310,6 миллион сўмлик саноат маҳсулоти, шу жумладан, маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси корхоналарида 36,7 миллион сўмлик маҳсулот ишлабчиқарилсин ва республика ҳамда маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда 200 миллион сўм маблағ харажат қилинсин.

32. Маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси корхоналарида кенг истеъмол моллари — кўн ва теридан ишланадиган нарсалар, пойафзал, новда ва қамишдан тўқилган мебель, сопол идиш-товоқ ва бошқа моллар ишлаб чиқариш ривожлантирилсин. Маҳаллий ёқилғи саноатига қарашли Красноармейский ва Аппартак конларидан чиқариладиган кўмирнинг миқдори кўпайтирилсин.

33. Пахта толаси ишлабчиқариш кўпайтирилиб, 102,5 минг тоннага етказилсин. 2 та янги пахта заводи қурилиб, пахта тозалаш саноатининг қуввати 3 батареяли жин ўрнатиб кучайтирилсин, Далварзин совхозидаги пахта заводи қурилиши битказилсин ва ишга солинсин. 3 та янги ёғ заводи, 120 тосли пиллакашлик фабрикаси, янги консерва заводи ва Бекободда механикалаштирилган нон заводи қурилсин.

Бекободда 5 миллионта ғишт ишлаб чиқарадиган янги ғишт заводи қурилсин. Оҳангаронда ҳарсангтош карьери (кони) ташкил қилинсин. Қуйлиқдаги шағал-қум карьери механикалаштирилсин.

34. Оҳангарон, Янгийўл, Чирчиқ ва Бекобод шаҳарларини обод қилиш тадбирлари кўрилсин.

Пискент, Паркент ва Солдатскийда 380 киловатт қувватли коммунал гидростанциялар ишга солинсин.

35. 1950 йилда мактабларнинг сони 632 тага, ўқувчиларнинг сони 126,9 минг кишига ва касалхоналардаги ўринларнинг сони 3050 тага етказилсин, 5 та ўн синфли мактаб солинсин. Чимёнда сил касалларини даволайдиган 100 ўринли санатория қурилсин.

Янгийўл шаҳрида 600 кишилик қишки кинотеатр ва Чирчиқда 950 кишилик ёзги кинотеатр ишга солинсин.

36. Маҳаллий советларнинг марказлашган тартибда чиқарган пулларига қурилган 4,7 минг квадрат метр уй-жой ишга солинсин, шунингдек, министрликлар ва хўжалик ташкилотларининг уй-жой қуриш ишлари кенгайтирилсин.

37. Фарҳод электростанцияси ва бошқа электростанциялар, Бекобод металлургия заводи, Олмалиқ мис комбинатини қуришга, Чирчиқ электрохимия комбинати ва Хилково цемент заводини кенгайтиришга, шунингдек, Оҳангарон кўмир ҳавзасини янада ривожлантиришга алоҳида э'тибор берилсин.

САМАРҚАНД ОБЛАСТИДА

38. Пахтакорлик, боғдорчилик ва токзорчилик, ғаллачилик, қанд саноати ва лавлагикорлик, винochилик ва узумчилик, чорвачилик ва ипакчилик, нодир металлар чиқариладиган ҳамда кенг истеъмол моллари ишлаб чиқарадиган Самарқанд областининг халқ хўжалиги янада ривожлантирилсин.

39. Колхозларнинг экин майдони 1950 йилда 786,1 минг гектарга, шу жумладан: пахта 105 минг гектарга, дон экинлари 522,4 минг гектарга, бедазорлар 84,5 минг гектарга етказилсин.

40. Каттақўрғон ҳовузи қурилиб тамомлансин ва унинг натижасида областьда 30 минг гектар ер хўжалик жиҳатидан ишга солинсин.

Эски зовур ва обпартовлар тиклансин ва янгилари қурилсин. Мавжуд ариқлар қайтадан қурилиб, ускуналансин, кейинги йилларда қишлоқ хўжалигида фойдаланилмай қолган 24 минг гектар ер яна ишга солинсин.

41. Ҳар гектардан олинадиган пахта ҳосили 21 центнерга ва қанд лавлаги ҳосили 280 центнерга етказилсин. Ғаллачилик ривожлантирилсин ва кучайтирилсин: баҳорикор ерларда ғалладан доимо юқори ҳосил олиш учун зарур бўлган шароит туғдирилсин.

42. Вино ва майиз тайёрлаш учун зарур бўлган хомашёъ базасини кенгайтириш мақсадида совхоз ва колхозларда катта токзорлар қурилсин.

Бешйил мобайнида янги боғлар очиш учун 1965 гектар ерга мева кўчатлари, 3 минг гектар ерга ток, 250 гектар ерга резавор мева кўчати, 835 гектар ерга тут кўчати ўтқазилсин, 2300 гектар ерда чакалакзор ва экинларни ҳимоя қилувчи дарахтзорлар қурилсин. 5 миллион туп каллак тут кўчати ўтқазилсин, колхозларда майда ариқларнинг бўйига 4,3 миллион туп ҳархил дарахт ўтқазилсин. Ўрмон хўжаликларида 2750 гектар ерга ҳархил дарахтларнинг уруғи экилсин ва кўчати ўтқазилсин.

43. 1950 йилда 27 минг қути қурт уруғи тарқатилиб, ҳарбир қутидан олинадиган пилла ҳосили 53,5 килограммга етказилсин.

44. 1950 йилнинг охирида колхозлардаги отлар 106,9 минг бошга, қорамол 129,5 минг бошга, қоракўл қўйлари 1095 минг бошга ва бошқа наслли қўйлар 313,3 минг бошга етказилсин.

Қорабайир отлар, урчитадиган наслдор отлар давлат отхонасининг ишлари яхшилансин ва мустаҳкамлансин. Қоракўл қўйлари боқиладиган яйловларни тартибга солиш ишлари тугаллансин. Қоракўл терисининг сифати яхшилансин ва турли рангдаги қоракўл терилари олиш ишлари кўпайтирилсин.

45. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналардан 316,65 миллион сўмлик саноат маҳсулоти, шу жумладан, маҳаллий давлат саноати ва ҳунармандчилик кооперацияси корхоналарида 61,2 миллион сўмлик маҳсулот ишлабчиқарилсин, республика ҳамда маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда 195 миллион сўм маблағ сарф қилинсин.

46. Маҳаллий давлат ва кооперация саноатида бинокорлик материаллари, озиқ-овқат маҳсулотлари ишлабчиқариш зўр бериб кучайтирилсин, кўн ва теридан ҳархил нарсалар ишлабчиқариш ҳамда мўйна кийимлар тайёрлаш ишлари ривожлантирилсин, трикотаж ички кийим ва пайпоқ ишлабчиқариш кўпайтирилсин.

Самарқанд шаҳрида 5000 урчуқли йигириш фабрикаси қурилсин. Самарқанддаги «8-нчи март» номли трикотаж фабрикаси кенгайтирилсин ҳамда қайтадан ускуналансин.

47. 1950 йилда 75 минг тонна пахта толаси чиқарилсин. Битта пахта тозалайдиган завод қурилсин ва иккинчисини қуришга киришилсин. Зирабулоқдаги пахта заводи қурилиб битказилсин. Самарқанддаги шойи тўқийдиган фабрика кенгайтирилиб, шойи-атлас ишлабчиқарадиган цех ташкил қилинсин. Самарқанддаги Охунбобоев номли кўн заводи қайтадан ускуналансин. Крахмал ва шинни заводи қурилсин. «Серп и молот» номли консерва заводи, мева-консерва заводи, махорка фабрикаси ва музхона қўшимча ускуналансин. Пиво заводи тикланиб, урушдан аввалги ҳолига келтирилсин.

48. Маҳаллий советларнинг марказлашган тартибда чиқарган пули ҳисобидан, 7,6 минг квадрат метр уй-жой ишга солинсин ҳамда министрликлар ва хўжалик ташкилотларининг уй-жой қурилишлари кенг йўлга қўйилсин.

Самарқанд водопроводи ҳар кечаю кундузда 6 минг кубометр сув берадиган қилиб кенгайтирилсин.

4 минг киловатт қувватли Таллигулон, Пастдарғам, Порпой ва Жиззах гидроэлектростанциялари ишга солинсин.

1950 йилда мактабларнинг сони 820 га, ўқувчиларнинг сони 185 минг кишига ва касалхоналардаги ўринларнинг сони 4300 тага етказилсин, Учта ўн синфли мактаб ва Самарқанд педагогика институтининг ўқиш биноси солинсин. Тоғ-иқлим санаторияси қурилсин. Самарқандда қишки кинотеатр солинсин.

Самарқанд шаҳри обод қилинсин ва ундаги тарихий ёдгорликлар тиклансин ва сақлансин.

49. Самарқандда суперфосфат заводи қуришга, «Красный двигатель» заводини қайтадан ускуналашга, Хишров гидроэлектростанциясини қуриб битиришга, қанд заводини қўшимча ускуналашга ва шунингдек, вольфрам чиқарладиган Лангар, Қўйтош ва Ингичка конларини қуриб тамомлашга алоҳида э'тибор берилсин.

ФАРҒОНА ОБЛАСТИДА

50. Фарғона областининг асосий вазифаси — пахтакорлик ва ипакчиликни тобора юксалтириш, ип газлама, ипак, трикотаж ва озиқ-овқат саноатларини ривожлантириш, маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик саноати кооперацияси корхоналарини айниқса бадиий ҳунармандчилик артелларини зўр бериб кенгайтириш, нефть маҳсулоти ва минерал ўғитлар ишлабчиқаришни ривожлантиришдан иборат бўлиши лозим.

51. 1950 йилда колхозлардаги экин майдони 229,3 минг гектарга, шу жумладан, пахта майдони 122 минг гектарга, қанд лавлаги майдони 13,5 минг гектарга етказилсин.

Ҳарбир гектардан олинадиган пахта ҳосили 22 центнерга ва лавлаги ҳосили 278 центнерга етказилсин.

52. 1947 йилда Сўх сойидаги Сариқўрғон ирригация шохобчаси қурилиб тамомлансин. Мавжуд ирригация тармоқлари қайтадан қурилсин ва ускунлансин. Янгидан сув чиқариладиган 14,2 минг гектар ер ва илгари сув чиқарилган бўлса ҳам, фойдаланилмай қолган 34,1 минг гектар ер ирригация жиҳатидан тайёрлансин ва экинзорга айлантирилсин.

53. Беш йил ичида янги боғ қилиш учун 1305 гектар ерга мева кўчати 1070 гектар ерга ток, 200 гектар ерга резавор мева кўчати, 885 гектар ерга тут кўчати ўтқазилсин ҳамда 2040 гектар ерда далаларни ҳимоя қиладиган дарахтзор барпо қилинсин, 4,2 миллион туп каллак тут кўчатлари ва колхозлардаги майда ариқларнинг бўйига 4,03 миллион туп ҳархил дарахт ўтқазилсин. Қумлоқ ва ўрмон хўжаликларига қарашли 8050 гектар ерга дарахт ўтқазилсин.

54. 1950 йилда 93,5 минг қути қурт уруғи тарқатилиб, ҳарбир қутидан олинадиган пилла ҳосили 48,5 килограммга етказилсин.

55. 1950 йилнинг охирида колхозлардаги отлар 27,3 минг бошга, қорамол 55,9 минг бошга, қўйлар 206,6 минг бошга етказилсин.

56. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналарда 382,7 миллион сўмлик саноат моллари, шу жумладан маҳаллий давлат саноати ва ҳунармандчилик кооперацияси корхоналарида 89,4 миллион сўмлик маҳсулот ишлабчиқарилсин, республика ва маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда 102 миллион сўм маблағ сарф қилинсин.

57. Маҳаллий ва кооператив саноати корхоналари ҳар тарафлама кенгайтирилсин. Шойи тўқиш ҳунармандчилик корхоналари тиклансин ва кенгайтирилсин. Пойафзал ишлабчиқариш кенгайтирилиб 277 минг жуфтга етказилсин.

Қўқон шаҳрида мебель фабрикаси қурилсин. Фарғона шаҳридаги 2.300 урчуқли йигириш ва тўқиш фабрикаси қурилиши тамомлансин. Фарғона шаҳридаги «Большевик» номли тўқимачилик трикотаж фабрикаси ва Қўқондаги йигириш, тўқиш фабрикаси тиклансин ва қайтадан ускуналансин. Артелларидаги тўқув дўконлари ўрнига 175 та механикалаштирилган дастгоҳ ўрнатилсин.

58. Марғилон ипак комбинатининг лосьсарнах йигириш ва бўёқ-пардоз фабрикасини кенгайтириш ва ускуналаш ишлари тамомланиб, тўла-тўкис қувватда ишга солинсин. Қўқон шаҳридаги пайпоқ-йигириш комбинатини қайтадан қуриш ва кенгайтириш ишлари тамомлансин.

59. Фарғона шаҳрида ҳар кеча-кундузда 25 тонна нон чиқарадиган механикалаштирилган нон заводи қурилсин. Фарғонадаги ёғ заводи ёғни экстракцион усул блан ишлаб чиқарадиган қилиб қайтадан қурилсин ва қуввати оширилиб, бир йилда 150 минг тонна чигит ишлай оладиган даражага етказилсин. Фарғона шаҳридаги консерва заводи кенгайтирилсин. Қўқондаги ёғ заводи қайтадан қурилсин. Фарғонадаги гидрогенизация заводи бутун қуввати блан ишлайдиган қилиб ишга солинсин. Бир йилда 400 автомобилни капитал ремонтдан чиқарадиган янги авто-ремонт заводи қурилсин. 1950 йилда ғишт ишлабчиқариш 27,6 миллион донага етказилсин, шу жумладан республикага қарашли корхоналарда 17,6 миллион дона ғишт ишлаб чиқарилсин.

60. Фарғона, Марғилон ва Қўқон шаҳарларини обод қилиш чоралари кўрилсин, маҳаллий советларнинг марказлашган тартибда чиқарилган пули ҳисобидан 9,5 минг квадрат метр уй-жой ва 8 та район мўрчаси ишга киргизилсин, хўжалик ташкилотлари корхоналарига қарашли уй-жой бинолари қуриши кучайтирилсин.

Қўқон шаҳрининг водопроводи бир кечаю-кундузда 4 минг кубометр сув берадиган қилиб кенгайтирилсин.

300 киловатт қувватли, Қайнар Булоқ коммунал гидростанцияси ишга солинсин.

1950 йилда мактабларнинг сони 450 тага, ўқувчиларнинг сони 134,7 мингга ва касалхоналардаги ўринлар 3620 тага етказилсин, учта ўн синфли янги мактаб, шаҳар касалхонаси, қишки кинотеатр солинсин. Горчаково, Қува ва Водилдаги клублар қурилиб битказилсин.

61. Фарғонадаги гидролиз заводи ва Қўқондаги суперфосфат заводининг тезлик блан ишга киргизилишига ҳамда Ванновскаядаги нефть тозалайдиган заводни кенгайтирилсин ва қайтадан қурилишига алоҳида диққат этилсин.

АНДИЖОН ОБЛАСТИДА

62. Республиканинг энг йирик пахтакор районли, нефть чиқариш, ипакчилик, сабзавотчилик ҳамда боғдорчилик тараққий қилган Андижон областининг халқ хўжалиги янада ривожлантирилсин.

63. 1950 йилда колхозларнинг экин майдони 207,9 минг гектарга, шу жумладан пахта майдони 118 минг гектарга, бедапоялар 64 минг гектарга етказилсин.

Ҳар гектардан олинадиган пахта ҳосили 27,2 центнерга етказилсин.

64. Зовур ва обпартовлар тиклансин, янги зовур ва обпартовлар қазилсин ҳамда ҳозирги ирригация тармоқлари қайтадан қурилсин ва ускуналансин. Сув чиқариладиган бўлса ҳам қишлоқ хўжалигида фойдаланилмай қолган 43,9 минг гектар ердан қишлоқ хўжалигида фойдаланилсин.

65. Беш йил мобайнида янги боғ қилиш учун 1310 гектар ерга мева кўчати ўтқазилсин, 780 гектар ерга ток, 100 гектар ерга резавор мева кўчатлари 765 гектар ерга тут кўчати ўтқазилсин ва 1300 гектар ер чакалакзор қилинсин, 4,55 миллион туп каллак тут кўчати ўтқазилсин, колхозларнинг майда ариқлари ва йўл ёқаларига 2,08 миллион туп ҳархил дарахтлар ўтқазилсин.

1950 йилда 45 минг қути қурт уруғи тарқатилиб ҳар қутидан 55,5 килограмм пилла ҳосили олинсин.

66. 1950 йилнинг охирида колхозларда отлар 34,7 минг бошга, йирик қорамол — 33,2 минг бошга, қўйлар — 165,3 минг бошга етказилсин.

67. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналарнинг саноат маҳсулоти ҳажми 271,2 миллион сўм, шу жумладан, маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси маҳсулоти 39,8 миллион сўм, республика ҳамда маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда сарф қилинадиган маблағ 62 миллион сўм белгилансин.

68. Пахта тола ишлабчиқариш оширилиб, 112,4 минг тоннага ва ўсимлик мойи чиқариш 25 минг тоннага етказилсин.

Пахта заводлари ҳамда ёғ заводлари кенгайтирилсин ва қайтадан ускуналансин, республика пахта тозалаш саноатида асосий ремонт-механика базаси бўлиб хизмат қилувчи Андижон «Коммунар» номли ремонт механика заводи кенгайтирилсин ва қайтадан ускуналансин. Хонободдаги тери ошлайдиган — экстрактлар тайёрловчи заводни кенгайтириш тамомлансин. Андижон консерва заводи қўшимча ускуналар блан та'мин этилсин.

Маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперациясининг ишлабчиқариш корхоналари кенгайтирилсин.

Пилла тортиш учун маҳаллий газ блан ишлайдиган йирик устахона ташкил этилсин. Саноат комбинатлари ва артелларнинг асосий цехлари газ блан ишлашга кўчирилсин, аравасозлик ва улов анжомлари тайёрлаш, мебель ишлабчиқариш кенгайтирилсин, саноатнинг озиқ-овқат, турли ширинликлар, ичимликлар ишлайдиган соҳалари ҳамда маҳаллий бинокорлик материаллари тайёрлаш корхоналари ривожлантирилсин.

69. Андижон шаҳрида газдан фойдаланиш ҳар тарафлама кенгайтирилсин. Орджоникидзе номли нефть конларидан газ қувурлари ўтказиш тугаллансин. Саноат ва маиший эҳтиёжлар учун газдан кенг миқёсда фойдаланилсин.

70. Андижон шаҳри обод қилинсин. Хўжалик ташкилотлари ва корхоналарнинг уй-жой қуриш ишлари кенг йўлга қўйилсин. Маҳаллий советлар йўли блан марказлашган тартибда маблағ сарф қилиб, 4,9 минг квадрат метр уй-жой қурилсин. Бир кеча-кундузда 2 минг кубометр сув берадиган шаҳар водопроводи қурилсин. 1950 йилда областьдаги мактабларнинг сони 375 тага, ўқувчиларнинг сони 105,7 минг кишига ва касалхоналардаги ўринлар — 2160 га етказилсин. Андижон шаҳрида битта ўн синфли мактаб ва шаҳар касалхонаси солинсин.

71. Андижон, Полвонтош, Жанубий ва Шимолий Оламушук, Избоскан ва бошқа жойларда нефть чиқаришни янада ривожлантириш ва кўпайтиришга, янги нефть қудуқлари қазиш ва қидиришга, Асака—Ванновская ўртасида нефть қувури қуришга Шаҳрихондаги № 6 ва № 7 ГЭСлар ва Андижондаги тўқимачилик комбинати қурилишига алоҳида э'тибор берилсин.

НАМАНГАН ОБЛАСТИДА

72. Асосий пахтакор районлардан бири, ипакчилик, боғдорчилик, токзорчилик ва тўқимачилик саноати тараққий қилган Наманган области янада ривожлантирилсин.

73. 1950 йилда колхозлардаги экин майдони 165,8 минг гектар, шу жумладан, пахта — 87 минг гектар, бедапоя 41,5 минг гектар белгилансин.

(ОХИРИ УЧИНЧИ БЕТДА)

1946—1950 йиллар мобайнида Ўзбекистон ССР халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш бешйиллик плани тўғрисида

ҚОНУН

(БОШИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Совхозлардаги пахта майдони кенгайтирилиб, 5,4 минг гектарга етказилсин.

Ҳарбир гектар ердан олинадиган пахта ҳосили 25,2 центнергача оширилсин, миср пахтаси экиладиган майдон ҳам кенгайтирилиб, ҳосили оширилсин.

74. Ўртатўқай сув ҳовузи ва Шимолий Фарғона канали ва қуриш ишлари тамомлансин ва улардан фойдаланиб, 20 минг гектар янги суғориладиган ер хўжаликда ўзлаштирилсин.

Охунбобоев номли каналнинг бош иншоотини қуриб тугатиш ва каналия қайтадан қуриш ишлари тамомлансин. Зовур ва обпартов ариқлар шохобчалари тиклансин ва янгидан қурилсин ҳамда ҳозирги ирригацион тармоқлари қайтадан қурилсин ва ускуналансин. Сув чиқазилган қилинган бўлса ҳам, фойдаланилмай қолган 15 минг гектар ердан қишлоқ хўжалигида фойдаланилсин.

75. Субтропик экинлар — анор ва анжир етиштиришни тиклаш ва янада ривожлантириш чоралари кўрилсин. Тутзорлар тиклансин ва кенгайтирилсин. Бешйил мобайнида янги боғлар қилиш учун 895 гектар ерга мева кўчати ўтқазиш, 1150 гектар ерда токзорлар, 100 гектар ерда резавор мевазорлар, 825 гектар ерда тутзорлар ва 800 гектар ерда дарахтзорлар вужудга келтирилсин. 4,5 миллион туп тут кўчати ўтқазилсин ва колхозларнинг майда ариқлари бўйича 1,45 миллион туп дарахт ўтқазилсин.

76. 1950 йилда 26 минг қути қурт уруғи тарқатилиб, ҳар қутининг пилла ҳосили 56 килограммга етказилсин.

77. 1950 йилнинг охирида колхозларда отлар 30,8 минг бошга, қорамол 30,4 минг бошга, қўйлар 132,4 минг бошга эчкилар 153,5 минг бошга етказилсин.

Ангор эчкиларининг насли яхшилансин ва маҳсулдорлиги оширилсин. Ангор эчкиларининг давлат насл урчитиш жойлари мустаҳкамлансин.

78. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналар ишлаб чиқарадиган саноат маҳсулоти 225,2 миллион сўмлик, шу жумладан маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси маҳсулоти 45,7 миллион сўмлик, республика ҳамда маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда сарф қилинадиган маблағ миқдори 140 миллион сўм белгилансин.

79. Маҳаллий ва кооперация саноатида ипак ва ярим ипак маталар ишлаб чиқариш зўр бериб кенгайтирилсин. Ерли халққа манзур бўладиган қадимги газмоллар ва дўппилар тайёрловчи ҳунармандчилик корхоналари кенгайтирилсин. Тивитли юмшоқ одеаллар тўқиб чиқариш қайтадан тиклансин ва кенгайтирилсин. Линолеум заводи тиклансин. Черепица ишлаб чиқариш кенгайтирилиб, черепица чиқариш 1950 йилда 300 минг донага ғишт ишлаб чиқариш эса, 157 миллион донага етказилсин.

80. Янги консерва заводи, нон заводи ва янги ёғ заводи солинсин. Пахта тозалайдиган завод кенгайтирилиб, қайтадан қурилсин ва у, 1950 йилда 84,3 минг тонна пахта толаси чиқарадиган қилинсин.

81. 3400 киловатт қувватга эга бўлган Наманган коммунал гидростанциялари қурилиб ишга туширилсин. Наманган шаҳар водопроводи ишга туширилсин. Маҳаллий советлар йўли блан марказлашган тартибда маблағ сарф қилиб, 5,2 минг квадрат метр уй-жой солинсин ва шунингдек, хўжалик ташкилотлари ва корхоналарининг уй-жой қуриш ишлари кенг йўлга қўйилсин. 1950 йилда областьдаги мактабларнинг сони—328 тага, ўқувчиларнинг сони —94,7 минг кишига ва касалхоналардаги ўринлар —1840 тага етказилсин. Наманган шаҳрида янги касалхона қурилсин. Наманган шаҳри обод қилинсин.

82. Ўзбек химкомбинати қуриш ишларини кенг йўлга қўйишга ҳамда янги гидростанция қуриш учун лойиҳа ва қидириш ишларини ривожлантиришга алоҳида э'тибор берилсин.

Наманган, Чуст, Поп ва бошқа конларда нефть чиқариш ва нефть қидириш йўлида ер қазиш ишлари кенг равишда олиб борилсин.

БУХОРО ОБЛАСТИДА

83. Энг муҳим пахтакор, қоракўлчилик ва ипакчилик райони бўлган Бухоро областининг халқ хўжалиги янада ривожлантирилсин.

84. 1950 йилда колхозларнинг экин майдони 195,9 минг гектар, шу жумладан: пахта — 130 минг гектар, беда — 58,5 минг гектар белгилансин. Совхозлардаги пахта майдони кенгайтирилиб, 2,5 минг гектарга етказилсин.

Ҳарбир гектар ердан олинадиган пахта ҳосили 20,1 центнергача оширилсин.

85. Каттақўрғон ҳовузининг суви блан яна 20 минг гектар янги ер суғорилиб, экин экиш учун фойдаланилсин. Шаҳруд ирригация тармоғининг бош участкасини қайтадан қуриш ишлари тамомлансин.

Зарафшон дар'ёсининг тошқин сувлари Қоракўл воҳасини босиб кетмаслиги учун Махонкўл обпартови қурилсин.

Зовур ва обпартов ариқлари тиклаш ва янгидан қуриш ҳамда қишлоқ хўжалигида фойдаланилмай қолган 31,2 минг гектар суғориладиган ердан қишлоқ хўжалигида фойдаланиш учун ҳозирги суғориш тармоқларини қайтадан қуриш ва ускуналаш ишлари олиб борилсин.

86. Беш йил мобайнида янги боғлар қилиш учун 880 гектар мева кўчати ўтқазилсин, 2.130 гектар токзор, 50 гектар резавор мевазорлар, 755 гектар тутзорлар ва 700 гектар дарахтзорлар вужудга келтирилсин, 3,75 миллион туп каллак тут кўчати ўтқазилсин ва колхозларнинг майда ариқлари ва йўллари бўйича 1,45 миллион туп ҳархил дарахтлар ўтқазилсин. Қумзорларда 16,5 минг гектар ерга ҳар хил дарахтларнинг уруғлари сепилсин ва кўчатлари ўтқазилсин.

87. 1950 йилда 34,5 минг қути қурт уруғи тарқатилиб, ҳарбир қутининг пилла ҳосили 55,5 килограммга етказилсин.

88. 1950 йилнинг охирида колхозларда моллар сони кўпайтирилиб, отлар — 18,1 минг бошга, йирик қорамоллар — 80,4 минг бошга, қоракўл қўйлари — 2.096,4 минг бошга етказилсин.

Қоракўл қўйлари боқиладиган яйловларни тартибга солиш ишлари тугаллансин. Қўйларни узоқ яйловларга ҳайдовчи қоракўлчилик хўжаликларига хизмат кўрсатиш учун районлар аро базалар ташкил қилинсин. Қоракўлнинг яхши нав'лари кўк ва турли рангдаги қора кўл тери маҳсулоти кўпайтирилсин.

89. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналарда ишлаб чиқариладиган саноат маҳсулоти—240,15 миллион сўмлик, шу жумладан маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси маҳсулоти 32,9 миллион сўмлик, республика ва маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда сарф қилинадиган маблағ миқдори 70 миллион сўмлик белгилансин.

90. Пахта толаси ишлаб чиқаришни кўпайтирилиб, 1950 йилда 94,1 минг тоннага етказилсин.

Ғиждувон пахта тозалаш заводига яна бир батарея жин машина ўрнатилиб кенгайтирилсин. Бухоро пахта заводи қайтадан тиклансин ва ишлаб турган пахта заводлари кенгайтирилиб, қайтадан қурилсин ва янги пахта заводи қуришга киришилсин.

Ўсимлик ёғлари ишлаб чиқариш кўпайтирилиб, 1950 йилда 17 минг тоннага етказилсин; иккита янги ёғ заводи қурилиши қизитиб юборилсин.

91. Бухородаги қоракўл териси ишлайдиган завод қайтадан ускуналансин ва кенгайтирилсин. Бухоро шаҳридаги музхона қурилиб тамомлансин. Пролетарободдаги сода ва оҳак ишлаб чиқарадиган заводни кенгайтириш ишлари тамомлансин.

92. Маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперациясида кенг исте'мол моллари ишлаб чиқариш кенгайтирилсин. Бухоро ип йигириш фабрикаси тўла равишда ишга солиб юборилсин. Шойи тўқимачилик корхоналари ривожлантирилсин. Бадиий нафис ҳунармандчиликнинг мисгарлик ва зардўзлик соҳалари ҳам қайтадан тиклансин. Пойафзал ишлаб чиқариш 156 минг жуфтга етказилсин.

93. Бухоро шаҳридаги тарихий ёдгорликларни тиклаш ва сақлашга алоҳида э'тибор берилсин.

94. Бухоро марказий электростанциясии капитал ремонт қилиниб, тўла равишда ишга солиб юборилсин.

Маҳаллий советлар йўли блан марказлашган тартибда пул сарф қилиб, 6,2 минг квадрат метр уй-жой қурилсин ва шунингдек хўжалик ташкилотлари ҳамда корхоналарининг уй-жой қуриш ишлари кенг йўлга қўйилсин. Бухоро водопроводи кўп сув берадиган қилинсин. 1950 йилда мактабларнинг сони 390 тага, ўқувчиларнинг сони 85,7 минг кишига ва касалхоналардаги ўринлар 2.037 тага етказилсин. Педагогика институтининг ўқиш корпуси қурилиб тамомлансин. Битта янги ўн синфли мактаб солинсин.

ХОРАЗМ ОБЛАСТИДА

95. Хоразм областининг асосий вазифаси: пахтачиликни зўр бериб юксалтириш, ирригация ва мелиорация қурилишларини ривожлантириш ва қишлоқ хўжалигида фойдаланилмай қолган ерлардан фойдаланиш, чорвачилик ва ипакчиликни тараққий қилдириш ҳамда маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперациясида кенг исте'мол моллари ишлаб чиқаришни кўпайтиришдан иборатдир.

96. 1950 йилда колхозларнинг экин майдони 156,5 минг гектар, шундан: пахта экин майдони 85 минг гектар, беда—54 минг гектарга кўпайтирилсин.

Ҳарбир гектар ердан олинадиган пахта ҳосили 19 центнергача оширилсин.

97. Зовур ва обпартов ариқ шохобчалари янгидан тиклансин ва янгилари қурилсин; ҳозирги ирригация системалари қайтадан қурилсин ҳамда ускуналансин ва қишлоқ хўжалигида фойдаланилмай қолган 40,8 минг гектар ердан қишлоқ хўжалигида фойдаланилсин. Шунингдек майда мелиорация қурилишлари йўли блан 8,3 минг гектар ер ишга солинсин.

98. Бешйиллик мобайнида янги боғ қилиш учун 483 гектар ерга мева кўчати ўтқазилсин, 500 гектар ерда токзор, 50 гектар ерда резавор мевалар, 820 гектар ерда тутзорлар ва 700 гектар ерда бошқа дарахтзорлар яратилсин. 3,75 миллион туп каллак тут кўчати ўтқазилсин, колхозларнинг майда ариқлари бўйича 2,1 миллион туп ҳар хил дарахтлар ўтқазилсин, қумзорларда ва ўрмон хўжаликларида 6 минг гектар ерга дарахт уруғлари сепилсин ва кўчатлар ўтқазилсин.

99. 1950 йилда 16,5 минг қути қурт уруғи тарқатилиб, ҳар қути уруғининг пилла ҳосили 51,5 килограммга етказилсин.

100. 1950 йилнинг охирида колхозлардаги чорва моллари кўпайтирилиб, отлар — 18,1 минг бошга, йирик қорамол — 55 минг бошга, қоракўл қўйлари 161,6 минг бошга етказилсин.

Қоракўл қўйлари боқиладиган яйловларни тартибга солиш ва молларни яйловларга чиқариб боқиш ишлари йўлга қўйилсин.

101. Республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналар томонидан чиқариладиган саноат маҳсулотининг миқдори 113,52 миллион сўмлик, шу жумладан маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси ишлаб чиқарадиган маҳсулот 15,7 миллион сўмлик ҳамда республика ва маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда сарф қилинадиган маблағ миқдори 61 миллион сўмлик белгилансин.

102. Пахта толаси ишлаб чиқариш кўпайтирилиб, 1950 йилда 61 минг тоннага етказилсин. Мавжуд пахта заводлари кенгайтирилиб ва қайтадан қурилиб кўп маҳсулот ишлаб чиқарадиган қилинсин. Битта янги пахта заводи қурилсин.

Ўсимлик ёғи ишлаб чиқариш кўпайтирилиб, 12 минг тоннага етказилсин. Урганч, Хева ва Манғитдаги ёғ заводлари тўла жиҳозлансин.

Урганчда механикалаштирилган нон заводи, пиво заводи ва сут маҳсулотлари тайёрлайдиган завод қурилсин.

Маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси томонидан кулолчилик маҳсулотлари, пойафзал ва газлама ҳамда шойи тўқиш ишлари юксалтирилсин. Балиқ овлаш ва уни тайёрлаш кенгайтирилсин.

Урганч шаҳридаги саноат комбинати қайтадан ускуналаниб, унда аравасозлик от-улов анжомлари, темир буюмлар, кенг исте'мол моллари ишлаб чиқариш, ёқилғи ва бинокорлик материаллари тайёрлаш кенг йўлга қўйилсин.

Хева шаҳрида қадимги нафис сан'ат ҳунармандчилик: ўймакорлик, ганчкорлик, сўзана, дўппидўзлик ва ҳоказо шу кабилар тиклансин.

103. Урганч ва Хева шаҳарларини обод қилишга алоҳида диққат қилинсин. Урганч шаҳрини қайтадан қуриш генерал планини амалга оширишга киришилсин. Хева шаҳридаги тарихий ёдгорликларни тиклаш ва сақлаш ишларига э'тибор берилсин.

Шовот гидростанциясининг биринчи навбатда битган қисми, белгиланган 1,5 минг киловатт қувват берадиган қилиб ишга солинсин.

Маҳаллий советлар йўли блан марказлашган тартибда пул сарф қилиниб, 1,9 минг квадрат метр уй-жой ва иккита ҳаммом солинсин.

1950 йилда мактабларнинг сони 350 тага, ундаги ўқувчиларнинг сони 59,8 минг кишига ва касалхоналардаги ўринлар — 1.200 тага етказилсин.

Урганч ва Хева шаҳарларида биттадан ўн синфли мактаб солинсин, шаҳар касалхонаси қурилсин. Урганчдаги кинотеатр, Янгиариқ ва Ҳазораспдаги клуб бинолари қурилиб тамомлансин.

СУРХОНДАР'Ё ОБЛАСТИДА

104. Сурхондар'ё областининг асосий вазифаси: пахтачиликни, айниқса пахтанинг миср нав'ларини экишни янада ривожлантириш, ғаллачиликни кучайтириш ва юксалтириш, чорвачиликни, айниқса қўйчиликни, субтропик ўсимликларни ривожлантириш ҳамда нефть чиқаришни кўпайтириш, янги топилган нефть ва кўмир чиқарадиган конларни ўзлаштиришдан иборат бўлмоғи лозим.

105. 1950 йилда колхозларнинг экин майдони 180,6 минг гектарга; шу жумладан: пахта — 50 минг гектарга, беда — 27 минг гектарга ва дон экинлари — 93,3 минг гектарга етказилсин.

Совхозларда пахта майдони 6,5 минг гектар белгилансин.

Ҳарбир гектардан олинадиган пахта ҳосили 22,3 центнерга етказилсин; Миср пахта майдони кенгайтирилсин ва ҳосили оширилсин. Субтропик экинлар экиш тиклансин ва бу экинлар экиладиган майдон кенгайтирилсин.

106. Тўпалон каналини қуришга, Занг. Кўкайди ва Термиз каналларини қайтадан қуришга киришилсин. Душанба — Қоратоғ канали қуриб битирилсин. Янги ариқлар қазиш йўли блан 7 минг гектар ердан ва фойдаланилмай қолган 16,6 минг гектар ердан қишлоқ хўжалигида фойдаланилсин. Янгидан яна 50 минг гектар ерни суғориш учун Оқжар ҳовузи қуриш мақсадида лойиҳа тузиш ва текшириш ишлари олиб борилсин.

107. Ўрмон хўжалиги юксалтирилсин ва янада ривожлантирилсин. Беш йил мобайнида 470 гектар ерда янги мевазор боғлар, 1.320 гектар ерда токзор, 50 гектар ерда резавор мевалар ва 760 гектар ерда тутзор ҳамда 700 гектар ерда дарахтзор вужудга келтирилсин. 3,25 миллион туп каллак тут кўчати ўтқазилсин, колхозларнинг майда ариқлари ва йўллари бўйлаб 2 миллион туп ҳар хил дарахтлар ўтқазилсин. 3.505 гектардан иборат қумлоқ ерга ва ўрмон хўжаликларида турли дарахт уруғлари сепилсин ва дарахт кўчатлари ўтқазилсин.

108. 1950 йилда қурт уруғи, 6,5 минг қути тарқатилсин, ҳар қути уруғнинг пилла ҳосили 45 килограммга етказилсин.

109. 1950 йилнинг охирида колхозлардаги моллар кўпайтирилиб, отлар — 31,2 минг бошга, йирик қорамол — 40,8 минг бошга, қоракўл қўйлар — 178,2 минг бошга ва бошқа насли қўйлар — 250 минг бошга етказилсин.

Давлатнинг Ҳисор қўйлари зотини кўпайтириш блан шуғулланадиган жойларининг ишлари яхшилансин ва кучайтирилсин ҳамда қоракўл қўйларининг насли яхшилансин. Қоракўлчи хўжаликларининг яйловлари тартибга солинсин. Тоғлар ва ярим саҳроларидаги яйловларда кўчма чорвачиликлар уюштирилсин.

110. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналар ишлаб чиқарадиган маҳсулот 94,42 миллион сўмлик, шу жумладан: маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперацияси ишлаб чиқарадиган маҳсулот 10,9 миллион сўмлик, республика ҳамда маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда сарф қилинадиган пул миқдори 31 миллион сўм белгилансин.

111. Пахта толаси ишлаб чиқариш кўпайтирилиб, 1950 йилда 34,7 минг тоннага етказилсин. Пахта заводлари кенгайтирилсин ва қўшимча ускуналар блан та'минлансин. Деновда янги ёғ заводи солинсин.

112. Термиз шаҳридаги гўшт комбинати қурилиб битказилсин, пиво заводи қурилсин ва Ўзбекистон боғдорчилик совхозлари трестининг совхозлари кенгайтирилсин, 3 миллион дона ғишт ишлаб чиқарадиган ғишт заводи қурилсин.

113. Маҳаллий саноат ва ҳунармандчилик кооперациясида кенг исте'мол моллари кўпроқ ишлаб чиқарилсин. Хўжайикон конидан туз чиқариш иши йўлга қўйилсин.

114. Маҳаллий советларнинг марказлашган тартибда сарф қилинадиган маблағлари ҳисобидан 1,7 минг квадрат метрлик майдонга уй-жой қурилсин, шунингдек, хўжалик ташкилотлари ва корхоналарининг уй-жой қуриш ишлари кенг йўлга қўйилсин. Термиз шаҳрининг водопроводи бир кечаю-кундузда 2 минг кубометр сув берадиган қилиб кенгайтирилсин. 120 минг киловатт қувватли Денов коммунал гидроэлектростанцияси ишга туширилсин. 1950 йилда областьдаги мактабларнинг сони — 300 тага, улардаги ўқувчиларнинг сони — 62 минг кишига, касалхоналардаги ўринлар — 980 га етказилсин, Термиз шаҳрида ўн синфлик мактаб солинсин. Термиз шаҳрини обод қилиш ишлари кенг йўлга қўйилсин.

115. Шарғун ва Кўҳитанг конлари ва шунингдек, нефть тозалайдиган завод қурилиш ишлари ривожлантирилишига ҳамда нефть конларининг юксалтирилиши ва ускуналанишига алоҳида диққат этилиши лозим. Областьнинг табиий бойликларини ўрганиш соҳасидаги геологик қидириш ишларининг янада ривожлантирилиши та'мин этилсин.

ҚАШҚАДАР'Ё ОБЛАСТИДА

116. Қашқадар'ё областининг асосий вазифаси: ғаллачиликни, тоғ этакларидаги районларда эса, виночилик, узумчилик, пахтачилик, чорвачилик, айниқса қоракўлчиликни янада ривожлантириш ҳамда кенг исте'мол моллари ишлаб чиқаришни кўпайтиришдан иборат бўлиши лозим.

117. 1950 йилда колхозлардаги экин майдони 428 минг гектарга, шу жумладан: ғалла — 330,4 минг гектарга, пахта — 17 минг гектарга етказилсин.

Ҳарбир гектаридан олинадиган пахта ҳосили 23 центнерга етказилсин.

118. Кейинги йилларда фойдаланилмасдан қолган 9,4 минг гектар сувли ернинг яна экинзорга айлантирилишини ва 6,4 минг гектар ерга янгидан сув чиқарилишини та'минлаш учун мавжуд ирригация системаларини қайтадан қуриш ва ускуналаш ишлари олиб борилсин.

119. Қурғоқчилик бўладиган районларда қурғоқчиликка бардош бера оладиган ғалла экиш ишлари йўлга қўйилсин ва ғаллакор колхозларнинг иқтисодий аҳволи яхшилансин.

120. Токзорчилик, айниқса майиз бўладиган узум етиштириш ишлари, янада ривожлантирилсин, беш йил мобайнида 2855 гектар ерга янги мевазор боғ, 2150 гектар ерга ток, 50 гектар ерга резавор мева кўчати, 715 гектар ерга тут кўчати ўтқазилсин. 800 гектар ер далаларни қум босишдан сақлаш учун дарахтзор ва чакалакзор қилинсин, 3,4 миллион туп каллак тут кўчати ва колхозлардаги майда ариқлар бўйларига 2,2 миллион туп ҳар хил дарахт ўтқазилсин.

121. 1950 йилда 13,5 минг қути қурт уруғи тарқатилиб, ҳар қутидан олинадиган пилла ҳосили 47,5 килограммга етказилсин.

122. 1950 йилнинг охирида колхозлардаги отлар — 50,9 минг бошга, қорамол — 81,4 минг бошга, қоракўл қўйлари—1076,4 минг бошга, бошқа насли қўйлар — 175,5 минг бошга етказилсин.

Кулранг ва рангдор қоракўл терилари кўпроқ олинадиган бўлсин ва нав'и яхшилансин.

Қоракўлчи хўжаликлардаги қўйларни яйловларда кездириб ўтлатиш ишларини тартибга солишга алоҳида э'тибор берилсин.

Тоғлардаги яйловларга мол ҳайдаш яхшилансин. Давлатнинг наслдор қорабайир отлар урчитиладиган жойлари ва Косондаги қоракўл қўйлари наслини саралаш жойининг ишлари яхшилансин.

123. 1950 йилда республика ва маҳаллий аҳамиятга эга бўлган корхоналарда 77,57 миллион сўмлик саноат моллари, шу жумладан: маҳаллий давлат саноати ва ҳунармандчилик кооперацияси корхоналарида 16,5 миллион сўмлик саноат моллари ишлаб чиқарилсин, республика ва маҳаллий хўжаликка марказлашган тартибда 43 миллион сўм чиқарилсин.

124. 1950 йилда консервалар ишлаб чиқариш 6 миллион банкага, гўшт маҳсулоти —1350 тоннага етказилсин. Қарши шаҳрида гўшт-консерва комбинати ва бир йўла 300 тонна маҳсулот сақлашга имкон берадиган музхона қурилсин.

Китобда бир йилда шартли 7 миллион банка консерва ишлаб чиқарадиган консерва заводи қурилиб ишга солинсин. Битта янги пахта заводи ва иккита ёғ заводи солинсин. Қарши шаҳрида пиво заводи қурилсин.

125. Маҳаллий давлат ва кооператив саноати ривожлантирилсин. Кенг исте'мол моллари ишлаб чиқариш кўпайтирилсин.

Шаҳрисабз ва Китобда тикувчилик, каштадўзлик сан'ати тиклансин ва кенгайтирилсин. Аравасозлик ва мебельсозлик ишлари тиклансин.

126. 1946—1950 йиллар мобайнида маҳаллий советларнинг марказлаштирилган тартибда чиқарилган пулига бино қилинган 2,9 квадрат метр уй-жой ва 4 та ҳаммом ишга солинсин, шунингдек хўжалик ташкилотлари ва корхоналарининг бинокорлик ишлари ривожлантирилсин.

Қарши водопроводи бир кечаю-кундузда 2 минг кубометр сув бера оладиган қилиб кенгайтирилсин. Қаршида 120 киловатт қувватли коммунал электростанция ишга солинсин. 1950 йилда областьдаги мактабларнинг сони 475 тага, ўқувчиларнинг сони 977 минг кишига ва касалхоналардаги ўринлар 1350 тага етказилсин.

Қарши шаҳрида ўн синфли мактаб солинсин, касалхона биноси кенгайтирилсин ва Қарши шаҳрини обод қилиш ишлари кенг йўлга қўйилсин.

* * *

Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг Министрлар Советига қуйидагилар топширилсин:

а) Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш тўғрисида қабул қилинган бешйиллик план асосида, ЎзССРнинг айрим министрликлари ва давлат идораларининг бешйиллик хўжалик планларини кўриб чиқсин ва тасдиқласин;

б) Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш бешйиллик планининг қандай бажарилаётганлигини мунтазам, равишда текшириб туришни уюштирсин;

в) халқ хўжалигини тиклаш ва ривожлантириш бешйиллик планини тўла ва ошириб бажармоқ учун социалистик мусобақа асосида ишчилар, деҳқонлар ва зиёлиларни бешйиллик планни амалга оширишга зўр бериб тортишни та'мин этсин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг
Раиси **А. МЎМИНОВ.**

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг
секретари **Ф. ЮСУПОВ.**

1946 йил 31 август. Тошкент шаҳри, Ҳукумат уйи.

Париж Сулҳ Конференциясида

ПАРИЖ, 5 сентябрь **(ТАСС махсус мухбиридан).** Италияга доир спесий масалаларни ва территория масалаларини кўрувчи комиссиянинг бугунги мажлисида Италия-Югославия чегараси тўғрисидаги масалани муҳокама қилиш давом этди.

Совет делегациясининг вакили Вишинский катта нутқ сўзлаб, бу масалани атрофлича таҳлил қилди. Италия делегациясининг вакили Бономи ўз нутқида Италиянинг империалистик да'воларини баён қилган эди. Вишинский Италиянинг ана шу империалистик да'волари устида тўхталиб, Италия агрессорларининг орзу ва тилакларини ифода қилган ана шу ма'лум кишининг тарихни қўпол равишда қалбакилаштирганлигини та'кидлади. Шундан кейин Вишинский Италия-Югославия чегараси ва Триестнинг тақдири тўғрисидаги масалада совет делегациясининг тутган йўлини яхши асослаб баён қилди.

А. Я. ВИШИНСКИЙ СЎЗИ

ТАРИХНИ ҚАЛБАКИЛАШ

Биз бу ерда Италия ҳукумати вакилининг сўзини э'тибор блан тингладик. У Югославия блан Италия ўртасидаги чегарага бевосита тааллуқли масала юзасидан ўз фикрини ва ўз ҳукуматининг фикрини баён қилиш блан чекланмади, балки ўз докладининг доирасини кенгайтириб юборди ва ўтмиш тарихга анча тўхталиб ўтди. У ўзи айтганидек, бу масалада қадимги Рим кунлари ва давригача бориб етди. У, итальян халқи Юлия ўлкасини асрлардан буён Италия территориясининг ажралмас бир қисми деб ҳисоблаб келган эди, деди ва комиссияни ҳамда ҳаммамизни бунга ишонтириш учун шундай қилди. Бономи жаноблари ўзининг шу гапларини тасдиқлаш учун машҳур итальянларнинг, шу жумладан улуғ Дантенинг фикрига асосланди, Бономи жаноблари, Юлия ўлкасини Италия ери деб ҳисоблаган ва ўша вақтларда 1915 йилги битимни ва 1920 йилда Рапалода тузилган шартномани закoват блан олдиндан кўрган кишилардан бири Данте ҳам эди, деди. Аммо бундай мулоҳазаларнинг ҳаммаси тамомила уйдирма ва ясама эканлигини кўрсатиш ва агар улар оғзаки та'сир кўрсатишгагина мўлжалланган бўлмаганида эди бундай мулоҳазалар ҳақиқатда э'тиборга сазовор бўлмаслигини кўрсатиб ўтиш қийин эмас.

Италия ҳукуматининг вакили бу ерда ҳимоя қилишга уринган фикрлар комиссия томонидан қабул этилмаслигига шубҳа қилмайман. Комиссия бир вазият ва бир сабабга кўра Италия ҳукумати вакилининг логикасига қўшилмайдики, бу логика ҳарқандай асосдан маҳрумдир, чунки у тарихда ҳақиқатан ҳам бўлиб ўтган фактларга суянмайди. Бу фактлар Италия ҳукумати вакилининг баёнотида йўқ эди. У фактлар ўрнига ўз мулоҳазаларини ва мавҳумий гапларини айтдики, бу мулоҳаза ва мавҳумий гаплар ҳақиқий ҳолатга тамомила зиддир.

Бономи, ўзи айтган воқиаларни, хусусан биринчи жаҳон уруши блан боғлиқ бўлган воқиаларни очиқдан-очиқ бузиб тасвирлашдан қайтмади, биринчи жаҳон уруши блан боғлиқ бўлган воқиаларни кўпимиз кўрган эдик ёки, ҳар ҳолда, Париж Сулҳ конференциясининг ишларида ҳозир қатнашаётган кишиларнинг талайгина қисми бу воқиаларни кўрган эди, бу воқиалар ҳаммамизнинг эсимизда қолган. Шу сабабдан, Италия ҳукумати вакилининг бу ерда тарихни ўзбошимчалик блан қалбакилаштириб тасвирлашига э'тиборсиз қараб бўлмайди. Бономи бу ерда 2 сентябрьда қилган баёнотида, масалан, 1915 йилдаги ҳарбий воқиалар тўғрисида, биринчи жаҳон уруши ҳақида гапириб, Италия қўшинлари ҳам габсбурглар монархиясини тор-мор қилишга, славян халқларини Австрия зулмидан озод қилишга ва Сербия давлатини ташкил этишга Италия қўшинлари ҳам ўз ҳиссаларини қўшдилар демоқчи бўлди. Бономи, Сербияни озод қилиш ва словен ҳамда хорватларга янги давлат бўлиб бирлашишга имкон бериш — Италиянинг ҳарбий мақсадларидан бири эди, деб очиқдан-очиқ айтди. Бономи шу даражага бориб етдики, у бу ерда, 1920 йилда тузилган Рапалло шартномасини жуда мақтади. Ма'лумки, бу шартномага мувофиқ Югославия, ўша даврдаги серб-хорват қирол

(ОХИРИ ТЎРТИНЧИ БЕТДА)

ПАРИЖ СУЛҲ КОНФЕРЕНЦИЯСИДА

(БОШИ УЧИНЧИ БЕТДА)

лиги таланган эди. Шуни айтиш керакки бу шармандали ишда, я'ни славян халқларига нисбатан тарихда қилинган ана шу ғоят катта адолатсизликда ўша вақтда ҳарбий министр бўлмиш Бономи Италиянинг ўша вақтдаги бош министри Джиолитти ва ташқи ишлар министри граф Сфорца блан бирга актив қатнашган эди. Ма'лумки, бу шартномага мувофиқ Истрияни, Зарани, Далмация қирғоғини, Керсо, Люсинф, Лагоста, Пелагоза оролларини, кичкина ороллар ва ҳатто кичик тепаларни ҳам серб-хорват-словен давлатидан Италия фойдасига тортиб олган эдилар.

Агар ортиқча вақтимиз бўлганида эди, ана шу Раппало шартномасини батафсил таҳлил этиш, шубҳасиз, анча мароқли бўлур эди, шунингдек 1921 йилда тузилган шартнома устида тўхталиб ўтиш ҳам кишиларни қизиқтирган бўлур эди. Бу шартномани Муссолинининг ўзи имзолаган эди, бу шартнома Фиумани иқтисодий жиҳатдан ривожлантиришга бағишланган бўлиб, Италиянинг босқинчилик сиёсатини ниқоблар эди.

1915 йилдаги воқиа ҳақида гапираман. Италия вакили ўз нутқида 1915 йилдаги воқиаларни баён қилганида яхши ма'лум ва аниқ фактларни сурбетларча бузиб тасвирлаш жазосиз қолдирилади, деб ўйладими экан, деб сўрашни истар эдим. Бу фактлар нимани кўрсатади? Бу фактлар Бономининг бу ерда айтган гапларига тамомила хилофдир. Бу фактлар шуни кўрсатадики, рус қўшинлари 1914 йил сентябрь ойида Львовга ҳужум қилганликлари, иккита австро-герман армиясининг тор-мор қилиниши ва чекиниши, рус қўшинларининг 1916 йил февраль ойида Перемишельни ишғол қилишлари ва бунинг натижасида австриялилар ғоят мушкул аҳволда қолганлиги каби воқиалар туфайли габсбурглар монархияси йиқилди ва Австро-Венгрия империяси тарқаб кетди. Ниҳоят, бу фактлар шуни кўрсатадики, 1916 йил ёз фаслида Брусилов қўшинларининг Карпатга ўпириб кириши деган ном блан тарихда машҳур бўлган жанг натижасида бутун австро-герман фронти тор-мор қилинган эди ва Австриянинг юзминглаб солдат ва офицери асир олинган эди.

1915 йилдаги воқиалар ҳақиқатда қай тарзда бўлганлигини кўрсатадиган фактлар шулардан иборат. Бу фактлар габсбурглар монархиясининг тарқалиб кетиши ва Австро-Венгрия империясининг тарқалиб кетиш сабабларини кўрсатади. Бу фактлар даставвал, рус армиясининг урушларда эришган ажойиб муваффақиятларига, ўша даврдаги отоқли рус саркардаларидан бири бўлмиш генерал Брусилов эришган муваффақиятларга боғлиқдир.

Бономи бу ерда кишини хайратда қолдирадиган сурбетлик блан, Италия қўшинлари славян халқларини герман империализмидан озод қилган эдилар, деди. Шуни очиқ айтиш керакки, Брусиловнинг австро-венгер қўшинларини тор-мор келтириши натижасида италья қўшинлари қутқазиб қолинган эди. Австрия армияларининг тор-мор келтирилиши Верденнинг штурм қилишига халақит берди ва Австриядаги славян халқларининг майилларини ҳимоя қилиш йўлида сохта берди. Бу фактларга э'тибор қилмай бўлмайди. Итальян вакили, Италия қўшинларининг эришган муваффақиятлари натижасида славян халқлари озод қилинган эди ва славян давлати вужудга келган эди, деди. Мен фурсатни су'и исте'мол қилишни истамайман, аммо тарихий ҳақиқатни ҳимоя қилиб бирнеча сўз айтиш зарур деб биламан, чунки босқинчилик майилларини ҳимоя қилиш йўлида сохта да'волар келтириш йўли блан тарихни бузиб тасвирланишига тоқат қилиб бўлмайди. Тарихий ҳақиқатни тўғри тасвирлаш ва воқиаларни бўлганича кўрсатиш учун шу фактлар кифоядир. Бу фактлар Италия вакилининг айтган гапларидаги воқиаларга сра ўхшамайди. Италия вакили Италиянинг Фиовани, Джентиле каби сиёсатчиларининг ва шуларга ўхшаш фашист ёзувчиларнинг шармандали ан'аналарига амал қилиб шу гапларни айтган бўлса керак. Ана шу фашист ёзувчилар Италиянинг генерал Боно, Грациани, Мессе ва шу сингари ҳарбийларини қадимги Рим қаҳрамонлари ва фотиҳларига ўхшатиб тасвирлаган эдилар.

БИРИНЧИ ЖАҲОН УРУШИ ВА ИТАЛИЯ

Бономи бу ерда, Люксембург саройида, Италиянинг биринчи жаҳон урушида кузатган мақсади — герман империализмини ағдариб ташлаш ва айни замонда Юлия ўлкасини озод қилишдан иборат эди деб очиқ айтишга уялмади. Бономи 1914—1918 йиллар урушида қатнашган итальян империализмини славян халқларини озод қилган бир куч қилиб кўрсатди.

Аммо ҳақиқатда қандай бўлган эди? Италия биринчи жаҳон урушида қандай сабабларга кўра Антанта томонида туриб қатнашди? Италия бу урушга қўшилган вақтда қандай ният ва ғоялар Италия сиёсатига йўл кўрсатди ва Италия бу урушга қандай тарзда қўшилди? Шу фактларни ҳам эсга олиб ўтайлик. Ма'лумки, Италия 1915 йил май ойигача учлар иттифоқида эди, бу иттифоқ Германия, Австро-Венгрия, Италиядан иборат эди. Шундай қилиб, Италия герман империализми блан ҳам, герман империализмига эргашиб борган Австро-Венгрия империализми блан ҳам иттифоқчи эди. Айни замонда Италия Антанта олдида найранг ишлатиб, у блан тил бириктирмоқчи бўлди ва ғалаба қозонишлари аниқ бўлган томонга ҳеч зарар кўрмай қўшилиб олиш учун қулай пайт келишини кутиб турди. Италия биринчи жаҳон урушида шунга муваффақ бўлган эди. Ма'лумки Италия иккинчи жаҳон урушида бунга муваффақ бўлаолмади. Ўзига ғаниммат қилирувчи, қашқирларга ўхшаб сиёсат юргизган давлатларнинг бундай сиёсати ҳамиша муваффақият қозона бермайди. 1915 йил апрель ойида Италия Антанта давлатлари блан тил бириктирди. Антанта давлатлари Италияга Австро-Венгрия бериши мумкин бўлганидан ҳам кўпроқ нарса ва'да қилдилар. Ма'лумки, Италия 1915 йил 26 апрельда Антанта давлатлари блан махфий битим тузди. Бу битимга мувофиқ, Италияга Валлона ва Сасено ороли ва'да қилинди (Ташқи ишлар министрлари кенгаши Италия блан тузиладиган сулҳ шартномаси тўғрисидаги лойиҳасининг 22-нчи моддасида бу тўғрида алоҳида гапирилган бўлиб, шу моддага мувофиқ Италия шу оролга бўлган ҳарқандай да'воларидан воз кечади), аммо Италия Албанияни бўлиб олишга розилик берган эди.

Италия ташқи муносабатлар соҳасида Албания номидан иш кўриш ҳуқуқининг ўзига берилишини шарт қилиб, Албаниянинг бўлинишига розилик берган эди. Бу факт Италиянинг биринчи жаҳон урушида Антанта томонида туриб қатнашганлигига ҳақиқатан нималар сабаб бўлганлигини очиқ-равшан кўрсатиб беради. Италия бунинг эвазига Истрияни, Далмация қирғоғини ва қўшимча равишда Англиядан 50 миллион фунт стерлинг қарз олиши керак эди. Италия шу шарт блан Германияга қарши урушишга рози бўлди. Бономи айтганидек Германия империализмига қарши курашишга рози бўлди. Италия сиёсатдонларининг бу тўғридаги заковатини рад этиб бўлмайди. Пайт усталик блан танланган эди. Италия ўзининг иттифоқчилари бўлмиш Германия ва Австрияга қарши чиқиш мажбуриятини ўз устига олди ва бунинг учун [illegible] деб аталган ерларни олишни, кўп миқдорда тилла олишни истади. Бономи ўз нутқида шоир Данте сўзларига асосланган эди, бу тўғрида Данте асарларида бирор гап топиш мумкин деб ўйламайман. Аммо фашистларга хос бема'ни «ғоялари» блан ном чиқарган шоир д'Аннунцио асарларида шу тўғрида бирор гап топиш шубҳасиз мумкин. Мен, Бономига руҳланиш учун Дантедан кўра д'Аннунцио асарларига мурожаат қилишни тавсия этар эдим.

Фактлар ана шундай. Бу фактларни якунлаштириб, 1915 йилдаги Италияни қуйидагича та'бирлаш мумкин:

«Италия Австрия зулмини ағдарган инқилобий-демократик, я'ни инқилобий-буржуа мамлакат эди, Гарибальди даврида шундай мамлакат бўлмиш Италия бизнинг кўз олдимизда бошқа халқларни эзувчи, Туркияни ва Австрияни таловчи Италияга, дағал, жирканч-ифлос тескаричи буржуазия Италиясига узил-кесил айланди. Бу буржуазия ғаниматни бўлиб олишда қатнаштирилганлиги учун хурсанд бўлиб, оғзидан сўлаклари оқмоқда»*)

Аччиқ ҳақиқат ва чуқур тарихий ҳақиқатни ифода қилувчи сўзлар шулардан иборат. Бу гапларни Совет давлатини қурган улуғ В. И. Ленин айтган эди.

Фактлар шундай.

ЮЛИЯ ЎЛКАСИ

Энди Юлия ўлкаси тўғрисидаги масала ҳақида гапираман.

Юлия ўлкаси нимадан иборат? Дарҳақиқат Юлия ўлкасида яшовчи миллатларнинг состави бир хил эмас. Австриялилар томонидан 1910 йилда ўтказилган рўйхат ҳам, 1945 йилда ўтказилган ва ҳақиқий аҳволни анча мукаммал ва тўла кўрсатиб бераладиган рўйхат ҳам буни тасдиқлайди. Бу областьдаги аҳолининг миллий состави бир хил бўлмаса ҳам, жанубий славян халқлар аҳолининг асосий қисмини ташкил этади: словен ва хорватлар бу областьнинг ҳамма қисмида, қарийб ўндан тўққиз қисмида яшайдилар.

Славянлар яшайдиган шу ўлкада бирмунча итальян аҳолиси ҳам борлиги шубҳасиз аниқланган. Бу итальянлар иқтисодий жиҳатдан ҳам, миллий жиҳатдан ҳам яхлит бир миллатни ташкил этмайдилар. Шу блан бирга итальянларнинг асосан Триест, Горица, Фиума, Пола шаҳарларида, шунингдек Изонцо дар'ёсининг қуйи қисмида (Градиска, Монфальконда), Истриянинг ғарбий қирғоғи районида (Каподистри, Пирано, Паренцо, Равиньода), ярим ороллнинг ғарби-шимолий қисмида (Буйе, Контона, Пингуенте, Пизиноде) яшашлари ҳам ҳақиқатдир. Бу фактлар тўғрисида ҳеч ким баҳс қилмайди. Аммо бу фактлар ҳеч нарсани ҳал этаолмайди, уларни э'тиборга олиш мумкин, улар блан ҳисоблашиш керак, аммо улар масалани ҳал этаолмайди, масалани ҳал этадиган нарса шуки, Юлия ўлкаси ўзининг этнографияси блан словенлар области, словенлар ердир.

1910 йилда ўтказилган рўйхатга қараганда, кейинчалик Италия области Венеция-Джулия составига кирган территорияда 480.000 словен яшар эди. Югославия ма'лумотларига қараганда уларнинг сони 600—650 минггача кўпайтирилиши керак. Агар бу областьдаги аҳолининг умумий сони 1 миллион киши эканлиги э'тиборга олинса, славянлар бутун Юлия ўлкасидаги аҳолининг тахминан учдан икки қисмини ташкил этади. Австрия ҳукумати томонидан 1910 йилда ўтказилган рўйхат ма'лумотларига қараганда (бу рўйхатда славянлар сони очиқдан-очиқ камайтириб кўрсатилган) Юлия ўлкасида яшовчи итальян аҳолиси кўп деганда 330.000 кишини ташкил этар эди. Бинобарин, Юлия ўлкасидаги словен аҳолиси Италия аҳолисидан анча кўп. Бунга сабаб шуки, Югославиянинг Юлия ўлкасига қўшни бўлган бошқа қисмлари каби Юлия ўлкаси ҳам ўтмишдан буён Югославия территорияси ҳисобланади.

Ташқи ишлар министрлари кенгашининг 1945 йил кўз фаслида Лондонда бўлган мажлисида ҳозирги конференциядаги совет делегациясининг бошлиғи В. М. Молотов шу масала тўғрисида қуйидагиларни айтган эди:

«Истриянинг Италия қўлига ўтиши нима демакдир? Агар очиқ гапирадиган бўлсак, бу нарса ўзгаларнинг ерини босиб олиш демакдир. Ўзгаларнинг ерини босиб олиш нима учун керак? Шарққа қараб силжиб бориш сиёсатини амалга ошириш учун керак. Германия, сўнгра Италия ҳам кўп йиллар мобайнида шу сиёсатга амал қилиб келганлиги тарихда ма'лум. Германиянинг ҳукмронлари тарихнинг муайян бир даври мобайнида славян ерларини босиб олиш масаласида кўп бош қотирганликларини яхши биламиз. Ана шу «Дранг нах Остен» сиёсати, я'ни славян ерларини босиб олиб Шарққа томон бориш сиёсати гитлерчилар Германиясининг сиёсатида ўзининг баланд нуқтасига етган эди. Гитлерчилар Германияси Украинани, Белоруссияни ва бошқа ерларни босиб олмоқчи эди. Италия амал қилган бу сиёсатнинг ҳам тарихий илдизлари бор. Бу сиёсат Муассолини амалга оширган босқинчилик планларида авж олдирилди, дуруст, славян ерлари ҳисобидангина эмас, балки даставвал, ақалли Европада яшовчи славянларнинг ерларини босиб олиш йўли блан амалга оширилди».

Бу гаплар Париж конференцияси бошланишидан илгари, де Гасперининг нутқидан, Бономининг комиссиямизда сўзлаган нутқидан илгари айтилган эди. Ҳозирги Италия ҳукумати сиёсатининг асосий йўли В. М. Молотов томонидан берилган та'рифда айтилган сиёсатдан асло фарқ қилмаслигини билиш қийин эмас. Юлия ўлкаси масаласи шундай.

ТРИЕСТ ВА ЮГОСЛАВИЯ

Триест масаласида аҳвол қандай? Триест қандай жой? Триестнинг атрофида бепоён славян ерлари чўзилиб кетганки, даставвал Триестнинг ана шу хусусиятига э'тибор қилмоқ керак. "Триест — бутун ўлканинг маркази, унинг қон томири, асосий ҳаёт манбаи. Триестнинг тақдири бутун область ва бутун ўлканинг тақдири блан маҳкам боғланган.

Триестнинг бутун тарихи унинг славян тупроғи ҳавоси блан нафас олганлигини, ундаги ҳаёт славянлик руҳи блан суғорилганлигини кўрсатади. Венециялилар Истрия аҳолисини ўзларига бўйсундириб, кўп аср илгари Триестни ўз ҳукмронликларига тоби' қилишга уриндилар. Улар XIII ва XIV асрлар мобайнида Триестни тўрт марта ўз қўлларига олдилар. Триест заиф эди, Венеция томонидан бўлган хавф 1382 йилда Триестни Австрия герцоги ҳимоясига ўтишга мажбур қилди. Триест ўша вақтдан бошлаб 1918 йилгача Австрия составида бўлиб, Адриатик денгизида Австриянинг энг муҳим порти бўлди. Кичик бир давр, я'ни 1808—1816 йиллар бундан мустасно бўлиб, у вақтда Триест Наполеон 1 томонидан тузилган «Иллирия республикаси»га кирган эди. Ўша даврда Италиянинг Триестга ҳеч қандай алоқаси йўқ эди. Бономи итальян халқи ва Италиянинг «энг яхши кишилари» Истрияни Италияга қўшишни орзу қилган ва шу йўлда курашган қайси асрлар тўғрисида гапиради?

Ўтган асрлардаги аҳволнинг ҳаммаси Бономининг бу ерда айтган гапларига тамомила хилофдир. Ўтган асрлар Истрия ва шу жумладан Триест бирнеча аср мобайнида ҳеч қачон Италия ихтиёрида бўлмаганлигини кўрсатади.

Биринчи жаҳон уруши арафасида Триест Ўрта денгизнинг ўрта қисмида кемалар қатновининг ва денгиз савдосининг энг муҳим маркази эди. Триестдаги кемачилик ширкатлари Шарқий Африка, Марказий Америка, Яқин Шарқ ва ҳатто Узоқ Шарқ портлари блан доим алоқа қилиб турар эдилар. Шундай қилиб, Триест энг муҳим денгиз портига айланди. Шу блан бирга Триест муҳим саноат марказига айланди. Триестда кемасозлик саноати, пўлат эритиш ва нефть тозалаш саноати айниқса ривожланди. Триест порти ускуналари ва кемаларни қабул қилиш ва жўнатиш жиҳатидан Европадаги энг яхши портлар блан бир қаторда туради.

Триест 1918 йилда Италияга қўшилди ва шу пайтдан э'тиборан Триест таназзулга юз ўгира бошлади. Триест заифлашиб қолади, Венеция чорак аср мобайнида, я'ни 1913 йилдан тортиб 1938 йилгача юк оборотини бир ярим марта оширган бўлса, итальянлар қўлига ўтганидан кейин Триестнинг юк обороти камайиб кетди. Агар бир сабабни, я'ни бошқаларнинг ерини босиб олишга интилишни э'тиборга олмасак, Италиянинг Триестни қўлга олишга нима учун ҳаракат қилаётганлигини мутлақо тушуниб бўлмайди, чунки Италиянинг ўнларча бошқа портлари, шу жумладан Адриатик денгизида портлари бор. Аммо Югославиянинг нима учун Триестга интилаётганлиги ҳаммага ма'лум. Триест Югославиянинг бирдан-бир портидир.

Об'ектив суратда мустақил фикр юргиза оладиган кишилар Триестнинг Югославия учун ҳаётий бир марказ эканлигини тушиндилар.

Мен шу муносабат блан Раппало шартномасини қоралаган Ллойд Жоржнинг сўзларига мурожаат қиламан. Ллойд Жорж «Сулҳ шартномалари тўғрисидаги ҳақиқат» деган китобида бундай деб ёзган эди: «уруш «виждон...» деган тушунчани тамомила чиппакка чиқарди. Биз адолат принциплари учун уруш бошлаган эдик. Сулҳ конференцияси эса ана шу принципларни бузиб, шундай территорияларни Италиянинг ўз ерига қўшиб олишига имкон бердики, бу территориялардаги аҳолининг кўпчилиги бошқа бир мустақил давлатга қўшилишни афзал кўрар эди ва бу территорияларда масала умумий овозга қўйилса, аҳолининг ғоят кўпчилиги итальянлар фойдасига эмас, балки славянлар фойдасига овоз берган бўлур эди, бунга асло шубҳа қилмаса ҳам бўлади».

Мен Италиянинг илгариги бош министри Альфонсо Ламарморнинг сўзларини ҳам мисол қилиб кўрсата оламан. Бу одамнинг ҳарбий авантюралардан бошқа нарсани яхши кўрмаганлигига шубҳаланиб бўлмайди. Ламармор 1886 йилда Италия сенатида қуйидагиларни айтган эди:

«Мен Триест тўғрисидаги масала устида ҳеч қачон бош қотирмаган эдим. Бу ном ҳеч қачон хаёлимга келмаган эди. Бу портнинг ҳамма манфаатлари, хусусан унинг савдоси шимол блан боғланган. Шаҳарнинг атрофида славянлар яшайди, булар итальянлар блан нуқул савдо алоқасидан бошқа ҳеч қандай муносабатда бўлишни истамайдилар. Агар Триест бирор сабаб блан итальянлар қўлига ўтса, бу ҳол жуда катта низо'ларга ва доимий хавф-хатарга сабаб бўлур эди» Бу сўзларни айтган итальяннинг раҳмдил ва олийжаноб эмаслигида ҳеч шубҳа йўқ. Аммо бу сўзларни ўзининг сиёсий хурофотларига қарамай фактларга об'ектив суратда қараш учун ўзида куч топган киши айтган эди.

Аммо бу гаплар 1886 йилда айтилган эди. Шундан кейинги манба'ларга мурожаат қилишга рухсат этасиз. Мен профессор Тойнбининг 1915 йилда ёзган «Миллатлар ва уруш» номли китобининг «Триест ва Италия» деган бобини назарда тутаман. Бу китобда шундай жуда аниқ ва равшан фикрлар айтиладики, бу фикрларга э'тибор қилмай бўлмайди.

Профессор Тойнби айтадики, мустақиллик учун кураш даврида Италия Венециянинг Адриатик районидаги та'сирини ўзига мерос қилиб олган эди. Аммо бу та'сир ҳамма жойда бир хил эмас эди. Масалан, Далмацияда итальянларнинг та'сири жуда кам эди, шу сабабдан, Италиянинг бу территорияни да'во қилиши тўғрисида сўз ҳам бўлиши мумкин эмас. Тойнби бундан 30 йил муқаддам Триест ўз иқтисодий тараққиёти блан ўша вақтдаёқ жаҳон миқ'ёсида аҳамиятга эга бўлган портга айлана борди, унинг аҳолиси эса атрофдаги славян аҳолиси ҳисобидан ўсди, шаҳарни идора қилишда итальянлар блан бир қаторда славянлар ҳам қатнаша бошлади, бунинг натижасида Триест Италияга ҳам, Германияга ҳам қўшилмаслиги керак эди, дейди Тойнби. Триест бирлашган жанубий славян давлатларига қўшилиши, ёки Европа гарантиясидаги мустақил сиёсий бир давлат бўлиши керак деб ёзади.

Аммо, профессор Тойнбининг фикрича Триестнинг сиёсий жиҳатдан мустақил давлат бўлиши мақбул эмас, чунки бундай кичик давлат мамлакатни идора қилиш ва ўзининг иқтисодий жиҳатдан муҳим хусусиятларини ҳимоя қилиш учун етарли воситага эга бўлмас эди. Триест аҳолисининг хоҳиш ва иродасини э'тиборга олмай, унинг тақдирини ҳал этиш ярамайди. Сўнгра, Тойнби қуйидагиларни айтади: Агар умумий овозга қўйиш натижасида Триестни жанубий славянлар давлатига федераль бир вилоят қилиб қўшишга қарор берилса, бу масалани ҳал этилган деб ҳисоблаш мумкин.

Бу — Триестни Югославияга қўшишни очиқдан-очиқ ёқловчи бир йўлдир. Бу йўл Югославиянинг Триестни ўз қўлида сақлашга шубҳасиз ҳақли эканлигини очиқ ва равшан кўрсатади.

Тойнби яна бундай деди: Мустақил бўлиш учун гарантия берилиши озчиликни ташкил қилган итальянлар ва немисларни Италия ва Германиянинг ўзига қарам қилиб олишига халақит бермаса керак, уларни қарам қилиб олиш Италия блан Германия учун славян миллати блан оз ми-кўпми мустақил ҳамкорлик қилишдан кўра ёмонроқ оқибатларга сабаб бўлур эди. Тойнби яна айтадики, Европада тинчликни сақламоқ учун зўрлик блан Австрия составига қўшилган миллий гуруҳлар миллий мустақилликка эга бўлишлари зарур. Бунинг учун уларнинг иқтисолар миллий мустақилликка эга бўлишлари ёрланадиган хомаш'ё ғарби-шимолининг тайёр маҳсулоти ва Адриатик қирғоғидаги денгиз савдоси бир-бири блан боғлаган.

Бундан ташқари, Триест Болқон мамлакатлари блан Ўрта Европани иқтисодий жиҳатдан бир-бири блан боғловчи воситадир. Ўрта Европанинг ривожланиши учун Триестнинг ана шу иқтисодий алоқалари бузилмаслиги ғоят муҳимдир. Словения очиқ бозор бўлиб қолиши керак, токи Болқон мамлакатлари ва Европадаги бошқа мамлакатлар бу ерда учраша олсинлар. Триест блан Италия ўртасида ҳеч қандай иқтисодий алоқа йўқ, чунки Италиянинг экономикаси Альп сув қувватига таянади ва Адриатик денгизига эмас, балки Ўрта Денгизга (Генуя портига) боғлиқдир. Бу Триестни Италия ихтиёрига топширишга қарши асосий далилларнинг бири бўлиши мумкин. Отоқли инглиз олимининг Триест ва унинг тақдири тўғрисидаги фикрлари шундан иборат.

Мен бу ерда етарли факт ва нақиллар келтирдим. Булар бу ерда чиқиб гапирган Италия ҳукумати вакилининг фактларга енгилтаклик блан қараётганлигини кўрсатади.

Совет делегациясининг бошлиғи Молотов айтдики, Югославия учун Триест — асосий ва ҳатто бирдан-бир портдир, бу порт давлат аҳамиятига эгадир. Триест Юлия ўлкасидан ажратиб олинса, Югославия ўзининг бирдан-бир катта портидан маҳрум бўлади ва шу блан бирга Триест бундан кейинги тараққиёт ва юксалиш учун керакли асослардан маҳрум бўлиб қолади.

Шу сабабдан, совет делегацияси, Триестнинг Югославия ихтиёрига ўтиши унинг кенг ўлканинг бир порти, савдо-саноат маркази сифатида ривожланиши учун қулай шароит вужудга келтирилишини та'минлайди, бунга шубҳа бўлиши мумкин эмас, деган хулосага келади.

Ташқи ишлар министрлари кенгашининг Италия ҳақидаги ва эркин Триест территориясини ташкил этиш тўғрисидаги қарор лойиҳаси худди шуни кўзда тутади. Бу қарор ба'зи делегацияларни, хусусан Югославия делегациясини қаноатлантирмайди. Аммо, Ташқи ишлар министрлари кенгаши тақдим этган қарор масалани бироз бўлса ҳам адолат юзасидан ҳал этади. Ма'лумки, сиёсат соҳасида ба'зан шундай қарорга қўшилишга тўғри келади, чунки сиёсат — икки марта икки тўрт деб сановчи ҳисоб эмас. Сиёсат блан ҳисоблашмоқ керак. Иккинчи томондан, бу ерда ўзларини Италия империализмининг ҳимоячиси эмасмиз деб кўрсатмоқчи бўлган кишилар ҳам Ташқи ишлар министрлари кенгашининг бу қароридан рози эмаслар. Жумладан, бу ерда номини ҳеч ким тилга олмаган бўлса ҳам Бразилия делегацияси худди шундай ҳаракат қилди. «Ўғрининг чўпдан ҳадиги бор» деган мақол худди шунга тўғри келади.

Аммо, мен бу делегациялар устида тўхталиб турмайман. Яна Италия делегацияси устида тўхталиб ўтаман. Бономи ўз нутқида Италия — Югославия чегараси масаласи блан шуғулланган экспертлар комиссиясининг докладига, жумладан бу докладнинг 76-нчи моддасига мурожаат қилди. Бу моддада Истриядаги итальян, хорват ва словен аҳолисининг жойланиши тўғрисида гапирилади. Аммо, афсуски, Бономи ўз методига амал қилиб, докладнинг фақат ўзига мақбул бўлган қисмигагина таянди, я'ни, итальян аҳолисининг жойланиши тўғрисида гап борган қисмигагина таянди ва хорват ҳамда словен аҳолиси ҳақида мутлақо гапирмади.

Холбуки экспертлар комиссияси докладининг 76-нчи моддасида қуйидагилар айтилган: «Хорват ва словен аҳолиси асосан қишлоқ жойларида яшайди, бу қишлоқларнинг кўпи итальянлар яшайдиган шаҳарлар теварагида жойлашган. Бундан ташқари хорват ва словен аҳолиси учта асосий томонда қирғоқ бўйида, я'ни Драгонья дар'ёсининг шимолида, Леме каналининг ҳар икки томонида, Пола жанубидаги ярим оролнинг жанубий қисмида яшайди».

Мен батафсил гапириб ўтирмай, фақат шуни айтаманки, 1910 йилда итальянлар Истриядаги 43 ма'мурий коммунадан 16 коммунадагина кўпчиликни ташкил этар эдилар, 1945 йил ма'лумотларига қараганда эса, 43 коммунадан атиги 8 коммунада кўпчиликни ташкил этдилар.

Бинобарин, 1910—1945 йиллардаги статистика ма'лумотларига асосланиб, шундай хулоса чиқариш мумкин: Истрияда итальян аҳолиси тор қирғоқ доирасида айрим жойларда ва асосан ба'зи шаҳарларда яшайди. Қолган аҳолининг ҳаммаси славянлар бўлиб, аҳолининг кўпчилигини, я'ни учдан икки қисмини ташкил этади. Итальян аҳолиси бирмунча кўпчилик бўлган шаҳарларда ҳам славян аҳолисининг та'сири зўр. Шу сабабдан, Бономининг Парижда такрор-такрор айтган гаплари Италиядаги ҳукмрон доираларда бошқаларнинг ерларини босиб олиш ва бу ерларга қўл чўзишдан иборат миллатчилик интилишлари ҳали ҳам яшовчан эканлигини исбот қилади. Бономи бундан қарийб бир йил илгари итальян вакилининг Лондонда айтган гапларини такрорлаган эди. Италия бош министри Орландо бундан қарийб 30 йил илгари Парижда айтган гаплар Лондонда такрорланган эди. Бономи Ғарбий ва Жанубий Истрияга яна кўз олайтирмоқда, у итальян босқинчиларининг очкўзлигини адолатли бир иш деб э'лон қилиб, азалдан славянларники бўлиб келган ерларга кўз олайтирмоқда. Бономи эркин Триест территориясининг ташкил этилишига қаршидир. Ташқи ишлар министрлари кенгаши таклиф қилган чегара унинг учун мақбул эмас, у бу чегара мудофаа нуқтаий назаридан мақбул эмас, дейди.

Бономи бу ерда, Ташқи ишлар министрлари кенгаши таклиф этган Италия-Югославия чегараси мудофаа нуқтаий назаридан Италия учун мақбул эмас, чунки бу чегара ҳужум қилувчиларга Италияга кириш учун йўл очиб беради ва агрессорнинг денгиз томонидан Италия территориясини қуршаб олиши учун имкон беради, деб айтишга жур'ат қилди.

Бономи қандай ҳужум тўғрисида гапиради? Ҳозирги вақтда ҳам ўзларининг агрессиячилик ниятларини яширмаётган тескаричи итальян доиралари Италияга таҳдид қилаётган қандай агрессор тўғрисида гапирмоқдалар? Бундай гаплар кишиларнинг э'тиборини бошқа томонга тортиш, ўзларининг агрессиячилик ниятларини агрессия хавфи борлиги тўғрисидаги шовқун-суронлар блан яширишга уринишдан бошқа бир нарса эмас. Бономи бу ерда Эркин Триест территориясининг ташкил қилиниши этник мувозанатни бузади, деди. Бономи ўзи ўйлаб чиқарган ана шу этник мувозанатни мустаҳкамлаш учун Истриянинг ғарбий ва жанубий қисмини Пола порти блан бирга Эркин Триест территориясига қўшишни талаб қилади.

Ҳозирги Италия ҳукуматининг адолат тўғрисидаги шовқин-суронлар блан ниқобланган да'волари шулардан иборат. Бу да'волар қат'ий суратда рад этилиши лозим. Биз, бу да'воларнинг шубҳасиз рад этилишига ишонишни истаймиз.

Биз бу ерда Югославия делегациясининг баёнотини эшитдик. Шуни айтишим керакки, бу баёнот унда келтирилган фактларнинг тўғрилиги ва ҳаққоний бўлиши блан та'сир этмай қололмайди. Совет делегацияси Югославия ҳукуматининг мулоҳазалари комиссиянинг э'тиборини жалб этмай қолаолмайди, Югославия делегациясининг таклифлари эса пухта ўрганиб чиқилади ва масала узил-кесил ҳал этилган чоқда албатта ҳисобга олинади, деб билади.

Совет делегацияси, юқорида айтиб ўтганимдай, Ташқи ишлар министрлари кенгаши қабул қилган қарорни бирмунча адолатли деб қарайди ва конференция Югославия-Италия чегарасини славян халқларининг ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилиш принципига мувофиқ белгилаб, ўз вазифасини муносиб равишда бажаради, деб умид билдиради. Славян халқлар ўз манфаатлари ва ҳуқуқларининг қўпол равишда бузилишига қат'ий барҳам беришни қонуний суратда талаб қилмоқдалар.

Бизга Триест тўғрисидаги масалани бир йил кейин ҳал этишни таклиф қилмоқдалар. Бу, зарарли ва хавфли таклифдир. Бу таклифни ҳам рад этиш керак.

Бономи адолатли бўлишга да'ват этиш блан ўз нутқини тамомлади. Дарҳақиқат, адолатни эсда тутиш керак. Бундан 26 йил муқаддам қилинган тарихий адолатсизлик тузатилиши лозим. Адолат тикланиши керак.

Италия блан тузиладиган ва Ташқи ишлар министрлари кенгаши томонидан тайёрланган сулҳ шартномасининг лойиҳаси шу йўлни, я'ни Раппало шартномасидаги адолатсизликни тузатиш йўлини кўзда тутади. Адолат қийин ишимизда ҳаммамизни руҳлантириши керак. Аммо адолат тушунчаси ҳар хил бўлади. Адолат блан адолат ўртасида фарқ бор. Бошқаларнинг ерларига қасд қилган ҳолда адолат тўғрисида гапириш ярамайди. Ўзгаларнинг ерларини босиб олиш йўлидаги уринишларни адолат тўғрисидаги дабдабали гаплар блан яшириш ярамайди. Биз, адолат деб аталган шундай нарсага қаршимиз, чунки бу нарса ҳақиқатда ўтакетган адолатсизликдир.

Жанубий Африка Иттифоқи вакили бошқача ўйласа керак. У бу ерда, тинчликни барпо қилмоқ учун ҳали кўп қурбон берилиши ва кўп қон тўкилиши керак, деди. Биз, Сулҳ конференциясида масаланинг шу тарзда қўйилишига қаршимиз. Совет делегацияси мустаҳкам тинчлик тарафдоридир. Бу тинчлик уруш блан тинчлик ўртасида тебраниб турган қандайдир бир асосда эмас, балки прогрессив демократик асосларда бўлиши керак ва шундай бўла олади. Биз, ўз суверен ҳуқуқларининг танилиши ҳамда ҳурмат этилишини талаб қилаётган халқларнинг чин манфаатларига муносиб бўлган ҳуқуқ ва адолат принципларининг танилиши ва сўзсиз амалга оширилишига асосланган тинчликни истаймиз. Бундай тинчликни барпо қилиш—буюк ва олийжаноб вазифадир. Биз бу вазифани ҳал этиш учун яшамоғимиз, ишламоғимиз ва курашмоғимиз керак.

---

*) Ленин асарлари тўплами, XVIII том 289-290-нчи бетлар.

Мас'ул муҳаррир С. РАЖАБОВ.

Тошкент шаҳар «Правда Востока» ва «Қизил Ўзбекистон» босмахонаси. Тиражи 64,5 минг. № 73 Р. 04842.